SĂPTĂMÎNAL EDITAT DE GRUPUL PENTRU DIALOG SOCIAL

● ANUL III ● NR. 49 (150) ● 10 – 16 decembrie 1992 ● 16 PAGINI ● 40 LEI

INTERVIUL SĂPTĂMÎNII

STELIAN TĂNASE

REGRET FOARTE MULT CĂ M-AM AMESTECAT ÎN VIAȚA PUBLICĂ

pag. 5-6

ANDREI PIPPIDI: Contra prostiei violente

pag. 4

VÁCLAV HAVEL: Godot nu va veni, pentru că el nu există

pag. 12

GABRIELA ADAMEȘTEANU

POVESTEA LUI "22"

Într-o familie (evident, bună) numeroasă, cu părinți, bunici, cumnați, verișori, verișoare etc. se naște, spre bucuria generală, un copil mult așteptat căruia, după multe ezitări, i se găsește și numele: "22". Părinții (cultivați, eleganți, talentați, apreciați) sînt însă foarte tineri și, evident, fără experiență. După ce hotărăsc că acest copil unic va trebui să nu aibă pereche în lume, moștenind calitățile însumate ale familiei lor de elită (și nici unul dintre defecte, pentru că s-ar părea că ei nici nu au defecte), tinerii părinți se lasă, cum este de altfel firesc pentru vîrsta lor, antrenați de viața publică și de importantele lor obligații profesionale: conferințe, ministere, ambasade, uniuni civice, fundații, edituri, asociații, lobby-uri, interviuri, parlamente, manifestații etc. Seara, cînd vin acasă, nu doar frînți de obosiți, ci și plini de proiectele zilelor următoare, ar vrea să-și sărute pe frunte copilul spălat, parfumat și bine crescut, înainte ca să adoarmă. Mai tot timpul însă copilul plînge, țipă, îi cresc dinții, îl doare burta, s-a bătut pe maidan, intră în anturaje proaste, riscă să rămînă corigent în trimestrul ăsta, directorul l-a prins în closet fumînd marijuana etc. Părinții, neliniștiți, îl cercetează pagină cu pagină și, cu neliniște și indignare reținută, își comunică din ochi și pe șoptite stupoarea. Nu se recunosc în paginile lui, și de altfel, dintr-un motiv sau altul, întreaga lor familie nu se recunoaște. Deși toată lumea are atîtea pe cap, trebuie din nou să facă un consiliu de familie, pentru că: «"22" are iar probleme! Ce facem cu "22"?» e o întrebare cu care s-a obișnuit de-acum toată lumea. "22" are aceleași probleme mediocre și banale ca toți plozii de vîrsta lui. Cum de nu-și dau seama (doica, monitorul, meditatorul) că altfel ar trebui să arate "22", cel fără pereche în lume? Se hotărăsc strategii, se prescriu rețete, se alcătuiesc coduri juridice, se dau cu multă subtilitate argumente **pro** și **contra**. Cîteodată lucrurile se agravează chiar în timpul acestui consiliu lărgit de familie, ce durează săptămîni în șir. Doica a adormit (sau a plecat și ea la o conferință despre democrație, urmată de o mică recepție) și profitînd de absența tuturor, copilul a înghițit un nasture. Cu biletele de avion în poșetă, în buzunar și cu ochii la ceas, părinții și întreaga familie întorc pe toate fețele dilema: la ce reanimare trebuie mers și cît de repede cu copilul ăsta cu probleme?! Există, ca în orice familie de intelectuali, din nou păreri diferite, și e greu să optezi pentru o soluție, pentru că toată lumea argumentează impecabil.

Se discută atît de mult încît nimeni nu mai înțelege de ce trebuie mers la reanimare. Ca în orice poveste, copilul ăsta care stresează pe toată lumea, scapă printr-o minune. S-a făcut însă foarte tîrziu așa că la repezeală este angajată o altă doică. Ea tocmai trecuse pe acolo întîmplător, dar astrologul copilului ("22" are pe lîngă profesori de economie, politologie, filosofie, design, istoria religiilor, diplomație etc. și un astrolog) o va găsi și pe noua doică în horoscopul lui "22". (Pentru că nu toate coincidențele sînt întîmplări, se știe.) Pînă să înceapă să frecventeze și ea seminarii despre economia de piață, doica cea nouă va fi convinsă (ca și predecesoarele ei, ca și găina care a clocit pui de rață) că "22" îi aparține.

ÎN NUMĂRUL VITOR:

- **ŞOMAJUL ŞI SINDICATELE (convorbiri cu economişti, lideri sindicali, oameni politici; anchete, reportaje)**
- **Interviul săptămînii: ANDREI PLEŞU**
- **N. C. MUNTEANU: "Sanie cu zurgălăi"**

SCRISORI

Stimate Domnule Gabriel Andreescu!

Am citit cu atenţie discuţia membrilor GDS pe marginea declaraţiei de la Cluj a UDMR-ului ("22", nr. 45, 1992), şi am ascultat declaraţia dvs. difuzată la Radio Europa Liberă (16.11.1992).

M-a impresionat atitudinea deschisă, binevoitoare, tolerantă cu care s-au apropiat de această problemă spinoasă intelectualii români. Nu m-a surprins, fiindcă sînt abonat la "22" de la începuturi şi ştiu că aveţi un grup de intelectuali tineri, culţi, de factură europeană. Noi, maghiarii din România, avem mai puţini intelectuali de această talie, şi chiar cei puţini sînt oarecum marginalizaţi de politicienii noştri mult mai slab pregătiţi. Aş putea menţiona pe dl. Szilágyi N. Sándor, politolog la Universitatea din Cluj, care a ţinut nu demult o conferinţă excelentă în cadrul Cercului Liberal din UDMR, care întruneşte pe cei mai culţi intelectuali maghiari, deschişi şi cu vederi largi. Conferenţiarul a vorbit despre necesitatea schimbării strategiei UDMR, pentru deschidere spre poporul român.

Este drept că şi dvs. sînteţi marginalizaţi de putere, dar totuşi sînteţi într-o situaţie mai favorabilă. Aveţi gazetă proprie, posibilităţi de publicare şi în alte periodice, sînt partide care vă sprijină cel puţin pe plan moral. În schimb, noi avem un singur UDMR, foarte eterogen din punct de vedere ideologic şi politic, iar posibilităţile de publicare sînt foarte reduse.

Referitor la discuţia menţionată, dvs. şi colegii dvs. aţi pus întrebări juste, precise pentru a afla conţinutul exact al Declaraţiei de la Cluj. Varga Attila şi Szilágyi Zsolt nu au fost în stare să dea răspunsuri mulţumitoare – şi nu din vina lor. Declaraţia a fost formulată în pripă – într-o zi –, fără consultarea unor persoane competente, fără clarificarea noţiunilor, fără o pregătire necesară prin discutarea problemei în presă. Declaraţia serveşte interesul politic al unor persoane care îşi fac propagandă populistă în vederea congresului III UDMR din ianuarie.

În consecinţă, fiecare dintre noi ar putea expune doar ideile sale referitor la drepturile naţionalităţilor, dar nimeni nu ştie cum îşi închipuie Tőkés László sau Szőcs Géza noţiunea de "autonomie" sau "autodeterminare internă", nemaivorbind de figuri ca Borbély Imre sau Kónya Ádám, care sînt la nivelul acelui bătrîn pomenit de Varga Attila, recunoscînd el însuşi că Declaraţia este neclară.

Dificultatea problemei constă în faptul că democraţie nu poate exista fără democraţi. E foarte greu să formulezi legi care să nu poată fi eludate de persoane răuvoitoare ca Funar, Gavra, C. V. Tudor etc. Însăşi concepţia că democraţia înseamnă supunerea minorităţii faţă de voinţa şi interesele majorităţii (nu neapărat în sens etnic), democraţia bazată pe numărarea voturilor face posibilă încălcarea gravă a echităţii şi prejudicierea celor puţini. Trebuie găsită o modalitate pentru ca minorităţile naţionale să-şi poată administra problemele culturale şi şcolare fără intenţii stînjenitoare centrale sau locale, desigur în cadrul legilor în vigoare. Pentru aceasta ar fi nevoie de instituţii adecvate, să le numim autonome sau de autoconducere/autoadministrare. Desigur, împotriva unui ticălos minoritar ar fi binevenit un for superior român corect – dar acesta este riscul democraţiei. Nici o structură nu poate fi perfectă cu oameni imperfecţi.

Descentralizarea, principiul subsidiarităţii, lărgirea sferei de acţiune a autorităţilor locale nu constituie un remediu general. S-ar rezolva problemele maghiarilor din judeţele Covasna şi Harghita şi din alte mici teritorii, dar nu ale celor care trăiesc în regiuni cu populaţie mixtă, şi ar putea crea probleme pentru românii din cele două judeţe menţionate. Trebuie găsite formule care nu se bazează pe autonomie teritorială.

Privitor la drepturile colective, eu nu aş spune că ele au prioritate faţă de cele individuale, cele două se completează. Aici nu este vorba de controversa dintre individualism şi colectivism. Consider că drepturile colective nu pot fi deduse din cele individuale, această noţiune nefiind de prisos. Dreptul de a avea o şcoală în limba maternă nu este un drept individual, căci dacă sînt singurul chinez într-un oraş nu pot pretinde o şcoală chinezească. Dar dacă sîntem destui, putem popula o şcoală generală, un liceu sau chiar o universitate, dacă socotim că este în favoarea noastră. Iar aprecierea intereselor noastre să fie lăsată pe seama noastră, să n-o hotărască alţii. Dacă greşim, e paguba noastră.

În ceea ce priveşte discriminarea pozitivă, este un principiu al oricărei colectivităţi (familie, trib, sat etc.) de a ajuta pe cei slabi, bolnavi, handicapaţi. Or, minorităţile sînt handicapate. Există unele dezavantaje care nu pot fi eliminate: obligativitatea de a învăţa şi folosi şi o altă limbă decît cea maternă, tendinţa naturală de asimilare prin dispersie, influenţă culturală, căsătorie etc. Dar sînt şi unele care pot fi compensate. Unele derivă din simplul raport numeric. O carte, o gazetă în limba maghiară se poate aştepta la un număr de cititori de aproximativ 15 ori mai mic decît una similară în limba română, deci va fi mai scumpă. Exemple ar fi multe. Alte minorităţi mai puţin numeroase sînt într-o situaţie şi mai grea. Ridicarea, emanciparea adevărată a romilor necesită o discriminare pozitivă accentuată, cu investiţii mari, dar care ar fi avantajoase pentru ţara întreagă. Mai bine să investim în şcoli, ziare, cărţi, emisiuni radio şi TV, în locuri de muncă, decît în poliţie, procuratură, judecătorii, închisori.

Am schiţat doar cîteva idei, care ar trebui studiate de cercetători competenţi. România ar trebui să acorde un interes mai mare problemei minorităţilor; politica struţului, conform căreia "această problemă este rezolvată în mod exemplar" – vorba Odiosului, dar repetată de mulţi alţii şi azi –, nu duce la nimic bun. Desigur, asemenea eforturi nu pot fi aşteptate de la actuala putere. Opoziţia ar trebui să-şi asume această sarcină, ca la preluarea puterii să aibă o strategie elaborată, dar şi pînă atunci să aibă o politică progresistă, europeană în această privinţă.

Cu stimă,
FEY LÁSZLÓ

O SELECŢIE CARE ELIMINĂ MIJLOACELE AUDIOVIZUALE INDEPENDENTE

În luna noiembrie 1992, Consiliul Naţional al Audiovizualului a început distribuirea de frecvenţe pentru posturile de radio şi televiziune private. La licitaţie participă societăţi comerciale care au emis pînă în prezent sau alţi întreprinzători, care trebuie să arate capacitatea lor de a susţine o astfel de activitate. Conform Legii audiovizualului este interzisă folosirea de criterii politice în distribuirea de frecvenţe, iar deciziile trebuie să aibă în vedere interesele cetăţenilor din zonele acoperite de posturile private.

Rezultatul activităţii CNA constă, în acest moment, în eliminarea staţiilor TV din Timişoara, Oradea, Iaşi şi Braşov – cunoscute pentru caracterul lor independent. Postului de radio NORD-VEST din Iaşi i-a fost refuzat dreptul de emisie, preferîndu-se să se lase frecvenţa neocupată. În schimb Europa-Nova, proprietate a lui Iosif Constantin Drăgan, este prezentă atît în domeniul radio, cît şi TV.

CNA funcţionează astfel ca un instrument al grupurilor conservatoare şi extremiste pentru eliminarea din viaţa publică a mijloacelor audiovizuale independente. Deciziile sale, violînd în mod vădit litera şi spiritul legii, constituie una dintre cele mai grave atingeri a drepturilor şi libertăţilor cîştigate în decembrie 1989.

A.C. consideră drept o responsabilitate a sa să atragă atenţia tuturor forţelor democratice din România, în special partenerilor din CDR, să intervină pentru a sensibiliza opinia publică internă şi internaţională asupra nerespectării de către CNA a mandatului care i-a fost acordat. Grupurile ce dirijează actualul simulacru de repartizare a mijloacelor audiovizuale poartă responsabilitatea politică pentru acest nou act prin care România este împiedicată să atingă standardele unei autentice democraţii.

Alianţa Civică

IMPORTANT

După numeroasele solicitări venite din partea cititorilor noştri, beneficiari ai abonamentelor cu preţ redus, am întreprins demersuri pe lîngă Institutul pentru Democraţie în Estul Europei, obţinînd acordul verbal de subvenţionare. Îi anunţăm deci pe profesori, elevi, studenţi, pensionari, foşti deţinuţi politici şi veterani de război că pot face în continuare abonamente cu preţ redus la sediul redacţiei noastre. Costul unui abonament este de 350 lei pe un trimestru.

Revista noastră asigură în continuare contractarea unor abonamente avantajoase la sediul redacţiei: costul unui abonament **ridicat de la sediu** (Calea Victoriei nr. 120), cu posibilitatea păstrării exemplarelor neridicate la redacţie, este de **400 lei pe trimestru** (deci cu o reducere de 11% în raport cu costul real).

Pentru abonamentele expediate prin poştă, costul va fi de **550 lei** (adică o reducere de 14%).

Cititorii din străinătate se pot abona la revista "22" depunînd costul abonamentului în conturile noastre deschise la **Banca Comercială Ion Ţiriac S.A. Bucureşti:** pentru dolari în contul 4020253230, pentru mărci în contul 4020253231, pentru franci francezi în contul 4020253235 (cu specificaţia: PENTRU REVISTA "22") sau trimiţînd un cec (**money order**) pe adresa: Revista "22", Calea Victoriei 120, cod 70179, sector 1, Bucureşti, România. Costul unui abonament pentru zona europeană este de **72 dolari** pe an (36 dolari pe 6 luni, 18 dolari pe trimestru) sau echivalentul în orice monedă convertibilă (**120 DM** anual, 60 DM pentru 6 luni, 30 DM trimestrial, **400 franci francezi** anual, 200 franci pentru 6 luni, 1.000 franci trimestrial). Pentru celelalte continente, preţul unui abonament este de **80 dolari** anual, 40 dolari pe 6 luni, 20 dolari trimestrial.

LA SEDIUL REDACŢIEI PUTEŢI CUMPĂRA DIN STOC:

Numere, după cum urmează: din anul 1990 numerele 7, 12, 14, 15, 16, 17, 18, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 28, 29, 32, 33, 35, 38, 41, 44, iar din anii 1991 şi 1992 – orice număr. Exemplarele vechi din anii 1990 şi 1991 vor fi comercializate la preţul de 25 lei/ex., indiferent de preţul de vînzare înscris pe ziar. De asemenea, redacţia "22" ţine la dispoziţia dăritorilor "Raportul asupra evenimentelor din 13-15 iunie" şi Ediţia specială "22" – "Suspiciune de fraudă".

Redacţia revistei "22" anunţă că îşi rezervă exclusivitatea pentru difuzarea revistei în străinătate. Orice altă difuzare prin intermediul difuzorilor de presă neautorizaţi de redacţia revistei "22" este interzisă.

GABRIEL ANDREESCU

SĂPTĂMÎNA POLITICĂ: SPECTACOL, DISCREŢIE

Acţiunea de forţă a primarului de la Cluj, demonstraţiile maghiarilor, declaraţiile publice ale "vedetelor" în legătură cu intervenţia asupra statuii lui Matei Corvin au fost subiectul de scandal al presei din ultima săptămînă. Aceasta le-a prezentat, analizat şi concluzionat, la rîndul ei, într-un mod care le influenţează decisiv. Se pot observa cîteva tendinţe comune în receptarea acestor evenimente, fie că citeşti **România liberă, Evenimentul zilei** sau **Cuvîntul**. O să mă refer la ceea ce cred că trebuie evitat.

În primul rînd, tratarea întîmplărilor de la Cluj drept o simplă expresie a chichiţelor unui "primar smintit" (după calificativul pastorului László Tőkés). Ca şi altădată, ceea ce se pune în discuţie în inima Ardealului este **stabilitatea instituţiilor statului.** Prin intervenţia asupra monumentului lui Matei Corvin, Gh. Funar a încălcat prerogativele Comisiei Naţionale a Monumentelor, Ansamblurilor şi Siturilor Istorice – poziţia acesteia urmînd o punere în acord a istoricilor români şi maghiari de la sfîrşitul războiului. Dacă el nu va fi demis nici de astă dată, de vină va fi guvernul Văcăroiu, care are la dispoziţie mijloacele legale de a o face. De fiecare dată cînd primarul Clujului ne oferă cîte un spectacol public, el dovedeşte nu numai că este de rea voinţă, ci şi un incompetent incapabil să înveţe. Demonstraţiile nu trebuie aprobate de primărie – aşa cum pretinde pentru a n-a oară –, ci anunţate. Iar faptul că sînt politice, ori nepolitice, nu reprezintă un criteriu pentru legitimitatea lor. Necunoscînd legislaţia, neînţelegîndu-i sensul şi violînd-o, Gh. Funar afectează, periodic, bazele statului de drept.

Cel de-al doilea pericol este să vezi în contrademonstraţiile maghiarilor din Cluj echivalentul incitărilor primarului de întristătoare celebritate. Pînă la un punct ele sînt firești şi, după cum se ştie, nu au degenerat. Este adevărat, de cîtva timp în UDMR a învins ceea ce este cunoscut drept "latura radicală". (László Tőkés, Géza Szőcs ş.a.). Principala "victimă" pînă acum pare a fi Declaraţia de la Cluj, nediscutată cu ceilalţi membri ai Convenţiei Democratice (totuşi, colegi de coaliţie), şi, după părerea multora, populistă şi insuficient gîndită. Dar trebuie subliniat, cu orice ocazie, că UDMR nu este echivalentul PUNR (aşa cum încearcă să ne convingă conducerea FDSN, împreună cu I. Iliescu), tot aşa cum este nedemn să-i alături pe László Tőkés ori Géza Szőcs de teribilii Radu Ceontea, Gh. Funar etc. Între radicalism şi extremism nu este numai o diferenţă de nuanţă. Le desparte chiar frontiera dintre democraţie şi exteriorul, deci contrariul, ei.

Dar nu tot ceea ce este important din punct de vedere politic ajunge să primească atenţia cuvenită în paginile ziarelor sau pe micul ecran. Decizii absolut esenţiale pentru evoluţia societăţii româneşti pe termen mediu şi lung, cum sînt deciziile CNA de împărţire a frecvenţelor între solicitanţi, au fost comentate în presa centrală în treacăt. Cu excepţia Alianţei Civice nu am văzut nici o reacţie din partea formaţiunilor politice (deşi direct interesate). Este dezarmantă această pasivitate a opiniei publice în faţa unor fenomene de care depinde chiar viitorul ei. În definitiv, controlul mijloacelor de informare radio-TV constituie o astfel de miză încît evenimentele de la Cluj nu depăşesc valoarea unui scenariu necesar pentru abaterea atenţiei de la ceea ce se întîmplă cu licitarea de frecvenţe.

Pînă acum, CNA a reuşit să elimine din viaţa locală posturile TV cu reputaţie din Timişoara, Constanţa, Oradea, Braşov. La Iaşi au fost oprite cele două posturi de radio: VOX-T (apropiat de cercurile studenţeşti), cel mai ascultat din municipiu, şi Radio Nord-Est (preferîndu-se să se lase frecvenţa neocupată). Au fost în schimb acordate drepturi de emisie (la Oradea) lui Adrian Sîrbu (care concurează, cu şanse de succes, în mai multe regiuni) şi (se putea?) lui Iosif Constantin Drăgan – a cărui societate acoperă în Iaşi şi mijloacele radio şi cele TV. CNA se comportă cu multă dezinvoltură, nemaifăcînd nici un efort ca să ascundă ceea ce este, adică o instituţie vasală, care aplică hotărîrile lui Ion Iliescu în domeniul mass-media. Unii dintre membrii CNA nici nu participă la audierile la capătul cărora vor vota, alţii îşi deleagă intenţiile de vot (aşa ştim că preşedintele Asociaţiei de prietenie România-Israel, Răzvan Teodorescu, sprijină – firesc, nu? – dosarul fostului trezorier al lui Horia Sima). Alte decizii sînt în curs. În hotărîrile sale cu evident substrat politic, CNA încalcă stipulaţiile **Legii audiovizualului.** Ar fi de amintit **principiul localismului** – societăţi comerciale cu sediul în Bucureşti au avut prioritate în raport cu societăţile locale, deşi trebuie acordată preferinţă solicitanţilor care răspund nevoilor regionale – sau obligativitatea de a argumenta rezultatul votului. Deciziile şi motivarea urmau să fie publicate în Monitorul Oficial, ceea ce iarăşi nu se întîmplă. În sfîrşit, sînt sprijinite dosare incomplete, se fac derogări jenante.

Se poate stopa această eliminare în forţă a mijloacelor de informare radio-TV independente? Iată într-adevăr o problemă de luptă politică. Deja mai multe ambasade s-au arătat preocupate de modul specific de a înţelege democraţia de către instituţiile de putere de la Bucureşti. Dar astfel de reacţii pot fi cu greu susţinute în lipsa unor luări de poziţie interne. Chiar dacă în România mass-media nu reprezintă a patra putere în stat, ea este în orice caz, prima putere în opoziţie. Un gest absolut necesar ar fi un protest vehement în Parlament, al partidelor care au putut ajunge acolo datorită existenţei unei prese neaservite puterii. Altfel, de ce atîtea eforturi pentru a asigura prezenţa lor în principala instituţie a democraţiei?

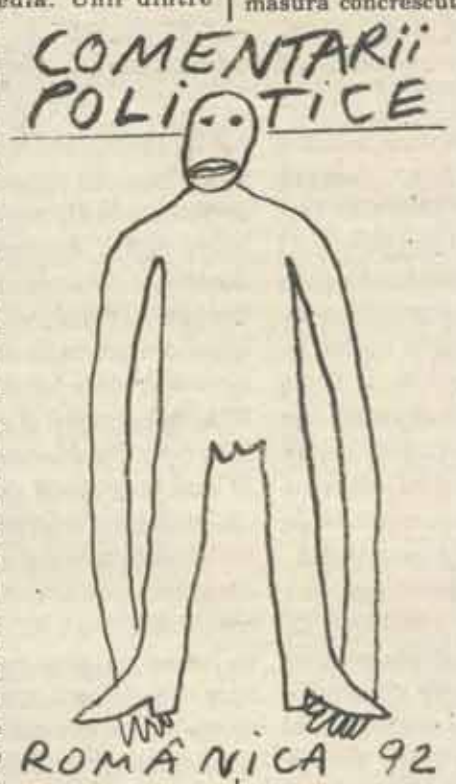

ANDREI CORNEA

DESPRE SĂRBĂTORI

Orice sărbătoare fiind, prin definiţie, un fapt de cultură, ea rămîne tocmai de aceea de domeniul artificialului. Nici crinii cîmpului, nici păsările cerului, lăudate în faimoasa parabolă – primii pentru frumuseţea "veşmîntului", celelalte pentru cea a cîntului –, nu pot sărbători nimic. Trebuie să ştii şi să sudui pentru ca să însemne ceva cîntecul, trebuie să poţi umbla şi în haine sordide pentru ca cele de "duminică" să capete sensul unei excepţii.

Şi totuşi există sărbători ce pot fi numite, fie şi printr-un uşor abuz, "naturale": acestea sînt, în primul rînd, cele "tradiţionale", religioase, precum Paştele ori Crăciunul la creştini. Ceea ce le caracterizează este integrarea lor perfectă în cultura unui popor sau a unei comunităţi. Gesturile specifice, semnificaţia acestora, calendarul, organizarea publică şi cea familială – toate se transmit de la generaţie la generaţie în chip firesc şi spontan, aproape în felul în care sînt transmise regulile gramaticii limbii materne: ele persistă subiacent, sînt actualizate fără efort, oricît de subtile şi rafinate ar fi în fapt. Sărbătorile "naturale" sînt în aşa măsură concrescute cu fiinţa naţiunii, încît nu o dată s-a întîmplat ca suprimarea brutală a sărbătorii să conducă la pieirea neamului respectiv. Sărbătorile "naturale" au, pe de altă parte, o dimensiune populară şi unifiantă: pentru o zi, toată lumea se regăseşte în cîteva forme comune ce reglează ritmurile vitale ale tuturor; de aceea tocmai, ele devin – dacă nu au fost menite aşa de la bun început – să restaureze sensul unităţii grupului, să-i redea acestuia conştiinţa coerenţei şi a soliditătii sale. Sărbătoarea "naturală" respiră un aer al naturaleţei: chiar şi atunci cînd sensurile originare s-au întunecat, gesturile ei specifice păstrează sinceritatea şi dăruirea. Oamenii se bucură, dansează, se îmbată, se ghiftuiesc nu fiindcă ar răspunde comenzii sau prescripţiei cuiva, ci fiindcă, printr-o rutină ancestrală, s-au obişnuit astfel. Fiind spontană şi naturală, bucuria acestui tip de sărbătoare este, astfel, reală şi profundă.

Deşi majoritatea sărbătorilor "naturale" sînt religioase, există şi unele laice sau laicizate, ca de exemplu Anul Nou. Există, de asemenea, şi unele sărbători naţionale, "naturalizate" prin forţa timpului, a tradiţiei, a împrejurărilor favorabile: 14 Iulie la francezi, 4 Iulie la americani. Prin urmare, caracterul secular al unei sărbători nu o privează automat de posibilitatea sa de a fi sau de a deveni "naturală", "firească", chiar şi în absenţa unei îndelungate tradiţii.

Aşa stînd lucrurile, ce putem spune despre "1 Decembrie" al nostru, actuala sărbătoare naţională a României? Este ea o sărbătoare "naturală", este ea o sărbătoare autentică? Ne place ori nu, cred că răspunsul nu poate fi decît negativ: "1 Decembrie" e un ritual impus, artificial, lipsit de graţia spontaneităţii şi a naturaleţei. Afirmînd toate acestea, nu vreau, firește, să pretind că evenimentul aniversat nu ar fi fost important, esenţial chiar pentru istoria României, că el ar fi fost deficitar sub raportul autenticităţii. Susţin doar că sărbătoarea în sine, ca sărbătoare, este lipsită de autenticitate. Cine se îmbată, cine dansează, cine cîntă, cine adresează felicitări, cine aduce daruri, cine, în fine, se bucură sincer şi spontan de 1 Decembrie? Iar dacă la aceste întrebări nu se poate răspunde, înseamnă că, de fapt, nu avem de a face cu o sărbătoare în sensul adevărat al cuvîntului, ci doar cu o comemorare. Dar comemorarea, oricîtă pietate i-ar fi prescrisă prin discursul oficial, nu face sigură o sărbătoare şi e la o distanţă incomensurabilă de gestul spontan de a coace fie şi cel mai modest cozonac de Crăciun.

Cu "1 Decembrie" s-a petrecut, de fapt, ceva paradoxal: generaţia României Mari, cea care a făcut Unirea şi care în nici un caz nu putea fi suspectată de lipsă de patriotism, nu a aşezat "1 Decembrie" drept sărbătoare naţională a României, ci a continuat să se servească de regalistul "10 Mai". "1 Decembrie" n-a "prins rădăcini", nu s-a "naturalizat", şi a lipsit orice continuitate de sărbătorire între generaţia "Unirii" şi generaţiile din timpul nostru. În schimb, cînd din motive politice, în 1990 a fost readus în prim-plan "1 Decembrie", şansa unei autentice sărbători "naturale", naţionale, care ar fi putut fi "22 Decembrie", a fost compromisă.

Şi totuşi n-ar putea "1 Decembrie" deveni, treptat, prin forţa tradiţiei şi a obişnuinţei, o adevărată sărbătoare "naturală"? Fără ca, în principiu, lucrul să fie cu neputinţă, mi se pare că sorţi pentru o astfel de evoluţie nu prea sînt. Am afirmat că o sărbătoare "naturală" reconstituie, asemenea limbii materne, grupul naţional, îi reface coerenţa şi coeziunea. Or, deocamdată, singura "tradiţie" stabilită de "1 Decembrie" pare a fi dezbinarea: de 1 Decembrie 1990 reprezentanţii opoziţiei au fost împiedicaţi să se adreseze mulţimii la Alba Iulia; de 1 Decembrie 1992, în acelaşi oraş au avut loc două manifestări separate: una oficială şi cealaltă a opoziţiei. De asemenea, tot în "cinstea" lui "1 Decembrie", iresponsabilul primar al Clujului, Gh. Funar, şi-a oferit luxul de a provoca inutil minoritatea maghiară din localitate.

Aşadar, în loc să aşteptăm 1 Decembrie cu nerăbdare şi bucurie, o vom face cu îngrijorare şi teamă. Cînd va trece vom respira uşuraţi, iar în ziua cu pricina vom suporta, ca şi în anul acesta, o avalanşă de ceremonii fade, de o emfază impudică. Va trebui să ascultăm discursuri demagogice, presărate cu sîrg de toate platitudinile unui naţionalism agresiv, precum "sîngele strămoşilor", "eroii neamului", "acest pămînt" etc., sosite din partea unor inşi a căror rectitudine morală, demnitate şi chiar iubire de patrie sînt destul de des sub orice critică. Pe scurt, vom trăi un "23 august" de tip nou, care însă, spre deosebire de cel vechi, şi-a însuşit şi dictonul lui Marx că religia este "opiumul poporului", motiv pentru care acesta din urmă e pus să "prizeze", în cantităţi apreciabile, sutane, cruci, tămîie şi aghiasme.

Iată de ce "1 Decembrie" nu este şi nu are cum deveni o veritabilă sărbătoare, o festivitate "naturală" şi populară. Săturaţi de fanfaronada patriotardă, neînşelaţi de ipocrizia actualilor "patrioţi", îngrijoraţi de perspectiva izbucnirii cu această ocazie a unor conflicte, oamenii nu vor bea, nu se vor ghiftui, nu vor dansa, nu vor cînta, nu-şi vor adresa felicitări, nu se vor voioşi la solicitarea programului TV. Rămînînd doar cu modesta mulţumire de a mai fi "smuls" o zi liberă, vor privi cu coada ochiului în calendar, gîndindu-se că nu mai este mult pînă la... sărbători.

ANDREI PIPPIDI

CONTRA PROSTIEI VIOLENTE

COMENTARII POLITICE

Peste ignoranţa şi reaua credinţă care deformează adevăratul aspect al incidentului de la Cluj trebuie precizate cîteva lucruri.

Clujul este oraşul natal al lui Matia Corvin. Casa în care s-a născut în 1443 cel mai vestit dintre regii Ungariei există şi astăzi. Statuia ecvestră de lîngă catedrală, opera sculptorului J. Fadrusz, s-a înălţat în 1902, cu o inscripţie în limba poporului care-l revendica drept al său pe erou, "Mátyás Király". Era una din cele două limbi de stat ale Austro-Ungariei: placa comemorativă pusă în 1890 de Franz-Joseph pe zidul casei era şi ea în ungureşte – cum altfel? Împăratul – rege îl onora pe unul dintre predecesorii săi, neuitînd că Matia a cucerit chiar Viena în 1485, cu cinci ani înainte de moartea sa, după cum la Praga îşi manifesta respectul faţă de istoria cehă, al cărei moştenitor era considerat.

Cînd, după primul război mondial, Clujul, cu patrimoniul său artistic vechi şi nou, a trecut în seama statului român, atitudinea autorităţilor şi a intelectualilor noştri a reflectat cîteodată resentimente şi susceptibilităţi explicabile după o îndelungată reprimare a sentimentului naţional, dar, de cele mai multe ori, s-a orientat exemplar în funcţie de înţelegerea luminată a necesităţilor convieţuirii. Iată cîteva exemple, pe care le spicuiesc din cartea d-lui Ioan Opriş, **Protejarea mărturiilor cultural-artistice din Transilvania şi Banat după Marea Unire** (Bucureşti, 1988, de reţinut data, la care apariţia unei asemenea lucrări însemna un protest contra politicii de asimilare devastatoare). În 1920, dărîmarea statuii lui Franz-Joseph de la Caransebeş provoacă o replică energică: "Orice distrugere de monument istoric este un act de bădărănie şi apasă în defavorul acelora care admit sau chiar dispun aşa ceva (...) între atribuţiunile cele mai frumoase pentru guvern se ţine stima şi respectul pentru cultură. De cultură se ţin şi monumentele, căci ele au valoare istorică (...) Irelevant cărei istorii aparţin (...) aceste monumente sînt pietrele fundamentale ale culturii şi istoriei universale". Semnează, nu un agitator maghiar iredentist, ci generalul de divizie Romaşcanu, a cărui indignare era împărtăşită de Ministerul de Război român. Acelaşi minister s-a opus, un an mai tîrziu, demolării "monumentului generalilor" de la Arad, în amintirea revoluţiei maghiare din 1848 : "Părerea noastră este că trebuie să se împiedice cu orice preţ dărîmarea monumentelor din pieţele publice, orişicare ar fi naţiunea şi motivele care le-au ridicat, ele fiind un monument al localităţii, iar cu timpul devenind piese preţioase istorice". În 1940, cu puţină vreme înaintea Diktatului de la Viena, Comisia Monumentelor Istorice, prezidată de N. Iorga, intervine pe lîngă rezidentul regal de Someş ca să fie reaşezată la Zalău statuia lui Miklos Wesselenyi, datorată aceluiaşi autor ca monumentul de la Cluj, care fusese scoasă de la locul ei în 1936.

Aceasta fiind poziţia autorităţilor, ce au avut de spus intelectualii români? Într-o minunată carte de educaţie populară, care ar trebui neapărat reeditată, **Oraşe din România** (Bucureşti, 1925 şi 1929), naturalistul Ioan Simionescu, membru al Academiei Române, notează impresiile sale despre Cluj: " În faţa statuii lui Matiaş Corvinul nu-ţi încrunţi fruntea privind la capul de zimbru de pe steagul închinat de dînsul cu capul plecat şi cu barba pînă-n brîu. Zîmbeşti de trufaşa înfăţişare a statuii, făcută anume aşa pentru ca să concretizeze trufia generală trecută. Cum s-au schimbat vremurile! După lungi veacuri de răbdare, dreptatea sfîntă tot a înviat". Aşadar, ceea ce ar fi putut jigni era stema cu capul de bour a Moldovei lui Ştefan cel Mare, pe jumătate ascunsă în faldurile unuia dintre steagurile care se pleacă dinaintea călăreţului de bronz. Nicolae Iorga văzuse întîi în 1906, cînd scria înciudat: "un mîndru Mateiaş Crai (...) călăreşte între credincioşi cu coifuri barbare şi avînturi obraznice, în cari ai recunoaşte numai cu greu pe vitejii de rasă românească ce au fost Bartolomeu Nagffy, din neamul întemeietorului Moldovei şi Pavel Kinizsy, din viţă de cneaz bănăţean". Desigur, s-ar putea obiecta că oamenii veacului al XV-lea nu aveau o astfel de conştiinţă naţională încît un descendent al Drăgoeştilor maramureşeni sau chiar fiul lui János Hunyádi, din care noi am făcut pe Iancu de Hunedoara, deşi la obîrşia sa românească se adăugau o cultură latină, franceză şi italiană şi indiscutabilul orgoliu de a aparţine marii nobilimi ungureşti, să-şi simtă o datorie faţă de originile lor. Dar naţionalismul maghiar de la 1900 era altceva decît a fi "Hungarus", adică un om al regelui apostolic, împuternicitul papii, care se mîndrea că domneşte peste multe neamuri în numele ideii catolice universale. În conflict cu statul austo-ungar şi cu societatea maghiară s-a dezvoltat acel naţionalism românesc al cărui însufleţitor a fost N. Iorga. De aceea, revenind în Ardealul anului încoronării (1923), istoricul a privit iarăşi iarăşi "superba statuie ecvestră" care i se părea "una din cele mai frumoase de prinţi călări" din lumea întreagă. A descris-o: "Cu capul descoperit, cu braţele întinse, el stă în act de înaintare solemnă a triumfătorului, sigur de izbînda lui. Războinicii străini îi închină steaguri şi pe unul din ele se vede bourul moldovenesc". A remarcat că este "o greşeală de bună credinţă, căci dogma în istoriografia maghiară era biruinţa marelui rege la Baia". Şi concluzia lui era: "Aici e ceva de rectificat într-o inscripţie românească pe piedestalul unui monument de care numai o violentă prostie s-ar putea atinge". După ce rectificarea s-a făcut, el recunoştea că "în mintea lui Mateiaş Corvinul, cel măcar pe jumătate român, dar crescut în altă atmosferă, umblau gînduri mari, şi acela care este înfăţişat cu coroană de lauri în jurul capului, ca un împărat roman, şi care era menit să moară în împărătească Vienă cucerită şi ocupată de dînsul, nu putea să vadă în aceste ţări româneşti decît numai nişte anexe fireşti ale crăiei lui imperiale" (**Comemorarea lui Ştefan cel Mare**, Bucureşti, 1940, p. 6-7)

În timpul ocupaţiei maghiare, din 1940 pînă la sfîrşitul războiului, vechea inscripţie fusese restabilită. Cea pe care patrioticul domn Funar n-a putut-o suporta a fost adoptată de români împreună cu ungurii, fiindcă era în latineşte, reprezentînd însăşi iscălitura celebrului personaj istoric: "Mathias Rex". Formulă diplomatic conciliantă care n-a supărat pe nimeni în ultima jumătate de veac. Numai că, uite, vine "violenta prostie" de care-i era silă lui N. Iorga şi strică echilibrul tocmai cînd ar trebui cu toţii să ne gîndim la menţinerea lui.

Primarii nu sînt, cred, proprietarii monumentelor publice din oraşul pe care-l gospodăresc. Intervenţia d-lui Funar, neobişnuită şi nefirească în treburi care nu-l privesc, are, să nu se îndoiască nimeni de asta, un scop politic. Spre deosebire de colegul său de la Vălenii de Munte care, de trei ani de zile, nu îndrăzneşte să schimbe un nume de stradă pentru a-l restabili pe cel dinainte, primarul Clujului şi-a arogat anume drepturi, fiindcă e preşedintele, de dată foarte recentă, al unui partid. În această situaţie se impune destituirea celui care a încălcat legea şi alegerea unui primar într-adevăr neutru care să-şi cunoască limitele rolului său.

Nu e mijloc mai bun pentru a strîrni vrajba decît a reveni la ofensiva de anexare a eroilor la un naţionalism sau altul, concurent. Dacă domnul Funar, horticultor şi prezidenţiabil, mîine ca şi ieri, ar lua în mînă o carte, i-aş recomanda chiar pe autorul pentru care profesează admiraţie, pe N. Iorga. Vorbind despre ungurii din Transilvania, "pe cari, în afară de omenia noastră tradiţională, avem tot interesul să-i avem cetăţeni împăcaţi ai acestei patrii", bunicul meu observa în 1923: "Orice neam are dreptul să-şi venereze luptătorii şi mucenicii; cu ce drept - mă întreb fără şoviăre - oprim noi pe acesta de a-şi face rugăciunile la altare pe care n-avem îndreptăţirea, nici putinţa să le dărîmăm?".

Generaţia întregitorilor României nu gîndise totdeauna aşa. După o tradiţie de familie, Gheorghe Bogdan-Duică, viitorul rector al Universităţii Daciei Superioare, a trecut în Regat fiindcă făcuse parte din grupul de tineri care au dinamitat statuia lui Árpád de pe Tîmpa. Dar, în condiţiile democratice ale noului stat românesc de după Unire, ei au înţeles că numai prin toleranţă pot crea un contrast care să condamne definitiv regimul unguresc împotriva căruia luptaseră.

Generaţiile se perindă şi felul lor de a vedea evoluează, mai mult decît în răstimpul vieţii unui singur om. Mai sîntem noi în situaţia de a discuta cu înverşunare ce sînge curgea în vinele unui cavaler din secolul al XV-lea? Mai mult decît genealogia paternă a regelui contează faptul că Matias Corvinul s-a identificat cu Ungaria, dovadă purtarea lui faţă de Vlad Ţepeş, care-i era totuşi rudă, şi faţă de Ştefan al Moldovei. A-l revedica pentru istoria românilor nu slujeşte nici adevărul, nici solidaritatea comunităţii naţionale, mai larg cuprinzătoare decît compartimentările etnice care întreţin antagonismul între autohtoni şi venetici şi după o mie de ani.

Regret foarte mult că m-am amestecat în viaţa publică

– Interviu cu STELIAN TĂNASE, primul redactor-şef al revistei "22" –

Voiam să fac cea mai bună revistă din România şi eram dispus să mă bat cu absolut toată lumea pentru asta

Ti-aş propune să începem cu o evocare: cum a apărut revista "22". Era ea de conceput în afara Grupului pentru Dialog Social?

Eu aş fi făcut "22"-ul şi fără GDS. Ideea era mai veche. Cîţiva prieteni eram interesaţi de politică, de evoluţia din ţările din Est, citeam cărţi interzise şi, treptat, ne-am dat seama că am fi vrut o publicaţie; aveam şi nostalgia samiszdat-ului; noi nu aveam posibilităţi tehnice, nici curaj. Eram în contratimp: cînd unul era mai curajos, celălalt dădea un pas înapoi, apoi se enerva altul şi făcea el pe curajosul şi ceilalţi îl mai temperau. Pe de altă parte, eu eram abonat la "The Moscow News". În Rusia era gorbaciovism, şi ăsta a fost modelul. Publicaţia gîndită de noi ar fi trebuit să pună în discuţie problemele lumii comuniste. Aşa că, în momentul cînd a apărut "22", conturul era deja fixat. Deşi primele două numere au fost semieşecuri sau semisuccese, de la al treilea structura revistei s-a fixat. Sigur că prezenţa acestei reviste în cadrul GDS i-a permis să aibă colaboratori de mîna întîi, ceea ce a făcut să se impună foarte repede.

Am amintiri foarte plăcute din vremea aceea. Aminteşte-ţi că GDS exista deja larvar înainte să cadă Ceauşescu. Era grupul Călin Anastasiu, Alin Teodorescu, Dan Oprescu; pe urmă, eu aveam contacte foarte strînse cu Mihai Şora şi Al. Paleologu. Erau şi alte grupuri şi contacte. Ne cunoşteam între noi. Comunicam, schimbam cărţi, trăiam underground. De asta a şi apărut atît de repede Grupul, pe 30 decembrie '89. Regretul meu este că nu a apărut înainte de căderea lui Ceauşescu. Dacă GDS ar fi existat cu un an, doi sau cinci înainte, cu siguranţă că România ar fi avut un drum mai scurt spre democraţie. Adică ar fi existat nişte lideri de opinie, nişte autorităţi morale, recunoscute şi de oamenii (nu le-aş spune simpli) care nu fac cultură.

Spune-mi, ce amintiri ai despre începuturile revistei?

Cred că prima dată cînd eu am spus să facem o revistă, eram în casă la Gabriel Liiceanu. Mai eram cu Dan Oprescu, Călin Anastasiu, Alin Teodorescu, Petru Creţia, Sorin Vieru. Aşa cred. Adică s-ar putea să şi lipsească cineva, dar să fie şi în plus. Făceam statutele Grupului, eu venind cu o variantă, Sorin Vieru cu alta, iar Liiceanu le-a unit pe maşina de scris, făcînd o sinteză între ele. Atunci a apărut ideea de a face o revistă. A fost propunerea mea, iar ceilalţi au îmbrăţişat-o, aş spune, cu rezervă, pentru că părea foarte greu în momentele acelea de euforie, în care totul se spărgea, să vii să construieşti ceva, să propui o instituţie. Eu aveam o imagine: că ne trebuie un sediu pentru Grup, un ziar pentru a ne face cunoscuţi în toată ţara şi că trebuie să fim uniţi. (Ceauşescu reuşise să-i dezbine pe intelectuali şi pe toţi cei care ar fi putut crea ceva.) Îmi amintesc pe urmă cum, după 3 ianuarie, am ocupat sediul. Ştiam de prin '82 clădirea. Văzusem la televizor în ultimele zile ale lui '89 că toate sediile PCR, UTC etc. vor fi date unor instituţii de utilitate publică. Al treilea moment pe care mi-l amintesc este legat de primele numere. Era frig, stăteam cu şubele pe noi. Mi-am adus maşina de scris de acasă (care a şi dispărut, şi o regret pentru că am scris pe ea nişte cărţi). Era un frig extraordinar, şi din cauza asta nu puteam lucra în toată clădirea. Ne-am înghesuit într-o singură încăpere, aşa cum face ţăranul român iarna.

Grupul a avut un succes foarte mare. Cred că asta a făcut şi un rău Grupului, pentru că nu şi-a realizat obiectivele, nefiind lăsat să lucreze de asaltul de străini şi de oameni din toată ţara care veneau crezînd că putem rezolva orice (case, caziere, butelii ş.a.). Era o nebunie. Credeam că sînt un bonom şi cu reacţii întîrziate. După 22 decembrie mi-am descoperit o altă natură. Adică un "om energic", capabil să ia decizii. Voiam să fac cea mai bună revistă din România şi eram dispus să mă bat cu absolut toată lumea pentru asta. Sînt un orgolios şi, aşa cum înainte doream să scriu cele mai bune romane, voiam atunci să fac cea mai bună revistă.

Cu ce ţi-ai bătut capul mai mult la revistă? Cu sumarul, cu partea administrativă?

Cu toate. Era un început, în care un minut făceai sumarul şi erai filosof şi un minut făceai bucătărie, adică puneai titluri sau spuneai cît costă hîrtia sau fugeai repede la Casa Scînteii să vezi tipografia. Făceam de toate, pentru că, aminteşte-ţi, eram foarte puţini: tu, Dan Oprescu, Dan Pavel, Dan Arsenie (mai puţin prezent). Era o perioadă de care îmi amintesc cu foarte multă plăcere, deşi eram extraordinar de extenuat. Veneam la 7 dimineaţa şi plecam la 11-12 noaptea. Asta a fost vreo două-trei luni. Dar era o extenuare fericită. Mă interesa ca revista să aducă teme noi, semnături noi, oameni de calitate ignoraţi de viaţa culturală, de viaţa publică, de presă. "Temele noi" erau acele lucruri despre care nu se discutase încă, iar noi aveam prilejul să facem educaţie, să facem oamenii să gîndească, să vadă argumentele şi de-o parte şi de alta. Gîndeam să facem o revistă care să poată fi pusă în bibliotecă şi aşa s-a născut ideea numerelor tematice. Revista a avut un succes nebun şi cred că asta m-a făcut şi pe mine să-mi pierd puţin controlul. Eu am spus totdeauna că oamenilor publici trebuie să le pui plumb la picioare şi nu aripi pe umeri. Îi distrugi dacă le pui aripi. Eu atunci căpătasem aripi: mi se părea că sînt mai important, mai deştept, mai frumos, că ştiu mai multe decît ştiam. Dar cred că mi-a trecut, în primul rînd printr-o criză sentimentală.

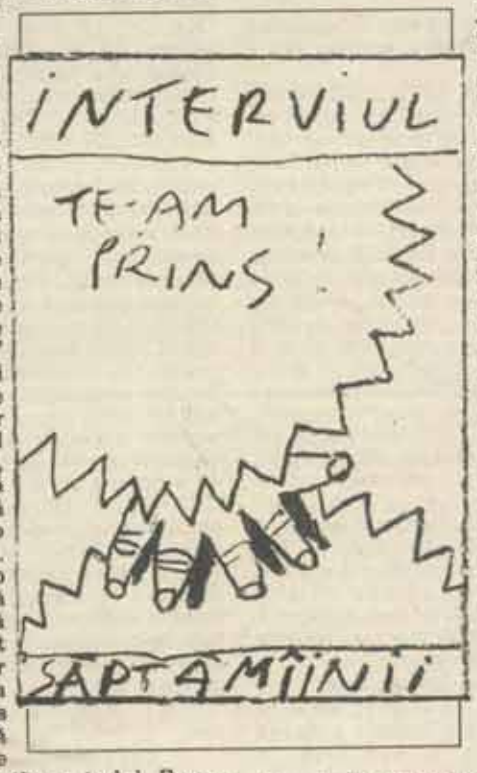

La cîteva luni de la apariţia lui "22" – "M-am plictisit!"

Bine, Stelian, dar la destul de puţine luni de la apariţia "22"-ului te-am auzit spunînd: "M-am plictisit, vreau să plec".

Exact. Şi îmi pare rău că nu am plecat atunci.

De ce, cum reuşiseşi să te plictiseşti atît de repede?

În primul rînd, am avut o creştere a sentimentului de încredere în sine. Eu sînt un om ezitant (deşi nu par) şi mi s-a părut ca foarte gravă această falsificare a fiinţei mele. Fiind un înrăit scriitor, voiam să scriu romane. Mi s-a părut că mă falsifică foarte tare postura administrativă. Faptul că trebuia să decid pentru alţii îl resimţeam ca pe o suferinţă. E foarte greu să-ţi faci dintr-un prieten un subaltern. E foarte greu să faci dintr-un prieten un colaborator, căruia îi spui: "Dom'le, marţi îmi aduci un articol de patru pagini, nu de opt. Şi nu miercuri seara". Cui să explici asta? Ştii bine ce scandaluri aveam şi cum se spunea: "Tănase s-a schimbat". Pe mine asta mă traumatiza. Eu voiam să fac cea mai bună revistă cu nişte prieteni care să înţeleagă că revista este un produs industrial. Mi-am dat seama că devin alt personaj.

Am jucat şi acest rol de tribun sau de "om care mă duceam să vorbesc în Piaţa Universităţii"

În paralel cu revista, erai la toate mitingurile. Vorbeai de la tribunele improvizate şi mai tîrziu din balconul Universităţii. Nu cumva "22"-ul şi toate manifestaţiile şi luările tale de cuvînt de atunci au fost un antrenament pentru viaţa politică de acum?

Nu. Niciodată nu am crezut că am să ţin o cuvîntare în public, pentru că eu am o natură antiactoricească. Un om care face politică trebuie să aibă şi ceva de actor în el, lucru pe care eu nu îl am, nu pot să disimulez. Şi asta e foarte rău în politică, în viaţa publică. Eu am crezut că GDS, pe scenariul KOR sau al altor organizaţii est-europene, se va transforma într-un partid. Şi că eu ar trebui să joc un rol în a convinge oamenii să facă asta, dar fără ca eu însumi, Tănase, să particip la acest partid. Deci eu vedeam o metamorfozare a GDS într-un partid. Or, acest lucru nu s-a întîmplat. Am jucat şi acest rol, de tribun sau de "om care mă duceam să vorbesc în Piaţa Universităţii" (şi mă duceam din toată convingerea), fiindu-mi şi foarte greu, pentru că în Piaţa Universităţii, pentru cei care erau influenţi la balcon sau în organizaţiile civile reunite acolo, exista suspiciunea că GDS vine să confişte Piaţa Universităţii pentru a o folosi în scop propriu. În acelaşi timp, la GDS mi se făcea scandal pentru faptul că mă duceam să vorbesc în Piaţa Universităţii. Sînt persoane care mi-au interzis în mod direct să mai merg acolo. Eram deci într-o situaţie foarte delicată, şi totuşi continuam. Este adevărat, repet, cu sentimentul că nu e bine să mai conduc revista, că nu e bine să continuu să-mi asum o sarcină de tip administrativ şi, în acelaşi timp, să-mi iau nişte răspunderi care nu mi se potriveau. Eram sătul de faptul că în fiecare săptămînă, deşi făceam cea mai bună revistă din România (şi acum se vede lucrul ăsta), revista era analizată, răsanalizată, criticată. De mai multe ori s-a propus interzicerea editorialelor mele de către mai multe persoane – foarte stimabile şi foarte democrate, de altfel. Sau, în orice caz, acele texte să fie în interior, nu editoriale.

Nu cred că trebuie să fiu într-o ierarhie

Eu nu uit că noi, care eram colegii tăi, subalternii tăi, te acuzam că eşti dictator. Secretara ta de pe vremea aceea îţi spunea "şefu'". Autoritatea ta o resimţeam ca pe o trăsătură a ta de caracter.

Corect. Şi eu resimţeam asta.

Resimţeai şi tu şi, în acelaşi timp, apăsai pe pedală.

Apăsam pe pedală pentru că revista trebuia cu fiecare număr să fie din ce în ce mai bună, trebuia să fim din ce în ce mai profesionişti şi trebuia să facem asta în fiecare săptămînă. Era un examen pe care îmi impuneam să-l cîştig. Voiam ca fiecare număr să fie foarte bun şi ştiam că pentru asta trebuia să trag de voi.

Dar spune-mi cum te simţi în PAC, fiind numărul 2, alături de personalitatea, şi ea marcantă, a lui Nicolae Manolescu?

Mă simt mai "sus" decît trebuie. Cînd partidul s-a înfiinţat – pentru care am militat foarte mult –, i-am spus lui Manolescu că nu vreau să intru în partid; am declarat şi public, în ultima şedinţă a Alianţei. Am spus însă că vreau să-i servesc de consilier. "Nu vreau să am nici o funcţie în partid." Ăsta a fost dialogul nostru. Eu sînt un om care citesc şi acum cam o carte pe zi. Fiind prins în angrenajul acestui partid, am făcut toate sacrificiile posibile (de timp, de energie, am renunţat la tot ce aş fi vrut să fac, inclusiv la o catedră în străinătate). Dan Grigore are o vorbă despre el, dar care cred că mi s-ar potrivi şi mie: "Eu am venit să dau, nu să iau". Şi am dat, să ştii. Şi mă simt foarte "sus" şi nu e bine. Nu cred că trebuie să fiu într-o ierarhie. Eu cred că aş fi bun drept consilier. Ştiu politologie şi pot să servesc unui om care e deschis la păreri, să-i servesc consiliile necesare. Am făcut acum o fundaţie care va scoate o revistă lunară de analiză politică (apare săptămîna viitoare) şi care mă pasionează. E un reflex sănătos: de a fi între cărţi şi de a scrie. Eu nu pot, de pildă, să simt asta ca pe o frustrare, să dau în presă declaraţii corecte, care sînt interpretate ca partizanat; şi aşa am făcut declaraţii care au tulburat apele şi au iritat lumea. Îmi place să fiu incomod. Nu vreau să mă aliniez nimănui şi nici nu vreau să se alinieze cineva în spatele meu.

Totuşi eşti membru de partid. Cum se împacă asta cu disciplina de partid?

O simt ca pe o frustrare. Pentru că sînt un individualist. Nu vreau să sacrific, să zicem, cinci fraze pentru că aşa e cazul astăzi, cînd ştiu că adevărul şi logica situaţiei sînt altele. Am scris multe editoriale şi, pregătindu-mi acum cartea de articole de presă, constat că diagnosticele mele s-au îndeplinit. Prefer deci să fac aşa decît să mă supun unei discipline convenţionale.

Şi-acum, despre scurta viaţă a lui "ACUM"

Să ne întoarcem puţin la "22". În toamna lui '90 îmi aduc aminte că tu deja te gîndeai la revista "ACUM", pe care ai şi scos-o. De ce te-ai gîndit la o altă revistă în afară de "22"?

Dintr-un motiv foarte simplu. Şi ideea aceasta a circulat şi în Grup: "22" era o revistă de dezbateri teoretice. Mai mulţi oameni din Grup am simţit nevoia unei reviste sociale pe care tot noi s-o facem. Dar n-a ieşit. Eu mi-am dat seama că e foarte important s-o facem. Asta a fost tot.

Nu s-o facem, ci s-o faci, pentru că singur te-ai apucat s-o faci.

Nu aş spune că singur. Am fost o mînă de oameni care am vrut s-o facem, oameni pe care-i cunoscusem printre jurnalişti şi în afara GDS-ului, care spuneau că de ce nu o facem noi, GDS, chestia asta, că noi am avea cel mai mare impact. Era problema izolării: "22" era numai pentru intelectuali. Trebuia o revistă medie, la care să aibă acces şi alte categorii, o revistă cu aceleaşi idei, dar cu alte instrumente de presă. Personal, acum regret aventura asta.

"ACUM" a eşuat. Cum explici eşecul?

A eşuat pentru că nu am găsit un manager. Pentru a face o revistă ai nevoie de doi-trei oameni: un manager, care să gireze partea de administraţie şi cea financiară, şi un redactor şef, care să dea linia şi să organizeze redacţia. Eu nu sînt în nici un fel un manager, sînt un om de atitudine, de reflexie. E nevoie de o anumită pricepere, să fii economist sau

(Continuare în pag. 6)

(Urmare din pag. 5)

măcar jurist, să cunoşti legile, să ştii cum funcţionează toate lucrurile astea. Şi, pe de altă parte, nu m-am ocupat de revista "ACUM". Cred că am fost în redacţie, într-un an, de 10 ori. Ceea ce la "22" nu se întîmpla. Cred că a fost o prelungire a unor gînduri de care nu eram foarte conştient. În vara lui '90, după mineriade, după ce am venit din Suedia, am vrut să plec de la revistă. Am avut discuţii cu mai mulţi prieteni, cu oameni în care aveam încredere. Chiar şi din străinătate. Şi ei mi-au spus: "Nu, numai tu poţi să ţii revista. Nu se poate, ar fi un scandal în Grup!".

Trebuia să închid uşa şi să plec

De ce ai vrut să pleci imediat după mineriadă?

Trăisem eşecul de la 20 mai, cel al Pieţei Universităţii, al GDS (în sensul de grupare care se ocupa de lucruri foarte înalte şi fără contact social şi care nu avea, mi se pare, deloc intenţia de a se transforma în partid). Eram acuzat că fac altă revistă decît Grupul; eram conştient de asta şi o făceam cu premeditare, încercînd să prind în această dinamică şi alţi oameni. Nu am reuşit, şi atunci am vrut să plec. Am făcut o foarte mare greşeală că am rămas, trebuia să închid uşa şi să plec. A urmat o agonie de două-trei luni, de conflicte, de neînţelegeri în care, evident, eu nu mai eram acolo. Asta era adevărul. Nu mă mai interesa, deşi ţineam revista la un anumit nivel; erau rutina, rubricile, oamenii... Revista "22" a corespuns euforiei noastre generale din primele şase luni de după revoluţie. A încrederii că vom putea face ceva, că vom schimba lucrurile repede. Şi am fost şi prada iluziei că lumea se reduce la acel loc din Calea Victoriei 120. Eram foarte izolaţi, fără să ne dăm seama. Şi eu am înţeles că era un spaţiu prea îngust. În orice caz, regret foarte mult că m-am amestecat în viaţa publică. Regret la modul cel mai sincer.

Cînd este vorba de partid, pe mine mă interesează *rolul* şi nu persoana

Vreau să te întreb un lucru, legat tot de "22" şi de începuturile lui. Dacă îţi aminteşti, în decembrie '89, a venit de la Paris Mihnea Berindei, prin Bulgaria (încă nu se putea ateriza pe Otopeni). El a asistat la formarea Grupului.

A fost chiar unul dintre iniţiatori.

Bun. Tu cunoşti mai bine decît mine acea perioadă şi tot ce a făcut Mihnea Berindei atunci şi după aceea. Cînd, anul acesta, a apărut acuzaţia că el deturnează PAC spre socialismul francez, voi i-aţi retras acreditarea de purtător de cuvînt al PAC. Tu, care ştiai foarte bine şi cine era Mihnea Berindei şi tot ce a făcut el, de ce n-ai intervenit ca să clarifici toate aberaţiile care au apărut atunci în presă?

El a fost unul dintre iniţiatorii Grupului, a fost foarte aproape de Grup. Ne-a ajutat foarte mult şi îl consider un om foarte eficient. Relaţia dintre el şi PAC este complicată şi cred că ar trebui o discuţie separată. Ar trebui, de pildă, făcută o discuţie: ce este stînga. Mihnea Berindei e un om de stînga, cum e şi Havel un om de stînga, cum e şi János Kiss şi în genere intelectualitatea est-europeană. Nu e nimic rău în asta. Nu mi-am spus public punctul meu de vedere, dar în grupul dirigent al partidului mi l-am expus. Punctul meu de vedere a fost că nu e bine să facem un reprezentant al partidului pentru fiecare ţară. Sînt argumente pentru acest lucru: 1. În Occident sînt clivaje peste care nu trebuie să trecem, preferabilă fiind o soluţie terţă; 2. un singur om va focaliza împotriva lui toate antipatiile diasporei, mai ales în jurul unui partid în ascensiune, cum eram noi pe vremea aceea, şi că e mult mai bine să avem un grup de sprijin, format din 5-6-7 oameni de diferite orientări, de obicei oameni nu foarte în prim-plan, care să fi polarizat deja antipatii. Am fost la Paris în perioada cînd trebuia desemnat un astfel de grup şi am stat de vorbă cu multă lume exact pe această temă: pe cine să alegem noi reprezentant la Paris pentru PAC. Am ascultat foarte mulţi oameni. Cu Berindei am stat de vorbă o zi întreagă. M-am văzut cu dl. Ierunca, cu Mircea Iorgulescu. S-a făcut numirea lui Mihnea Berindei şi reacţiile s-au simţit imediat. Adică era ceea ce aş fi vrut eu să evit. Eu aş fi fost de părere ca el să facă parte din acest grup, pentru că este un om de neînlocuit în ce priveşte contactele cu presa şi cu aceste structuri de unde am putea obţine ajutoare. Are contacte în lumea politică, cunoaşte pe toată lumea, la rîndul lui este cunoscut de către aceştia ca un om care ştie bine situaţia din România. Din păcate, reacţia negativă a venit foarte repede (şi de la Paris şi din ţară). Din motivul pe care l-am arătat: fiind în prima linie şi bătîndu-se pentru mulţi disidenţi români cînd acolo nimeni nu făcea mare lucru. Din acest motiv şi-a atras antipatia foarte multor oameni. Eu sînt prieten cu el, pot fi foarte apropiat cu el, dar cînd e vorba de partid, pe mine mă interesează **rolul** lui pentru partid şi nu persoana. Sînt momente cînd trebuie să vezi aceste raţiuni, aceste calcule secunde. El este foarte bun, dar trebuie să te gîndeşti la consecinţele pe care persoana lui le are pentru o grupare. Aşa am gîndit atunci. Şi aşa s-a întîmplat, din păcate. Relaţiile au fost negative. Berindei are multe calităţi, dar are şi anumite probleme. De pildă, dacă îi trimiţi o informaţie, la el rămîne; dacă îi trimiţi presă, la el rămîne; dacă vine cineva acolo, îl monopolizează.

Punctul culminant al rupturii dintre AC şi PAC – desemnarea unui alt candidat decît cel propus de PAC

Au existat în presă tot felul de speculaţii cum că tu ai fi contribuit la schisma dintre AC şi PAC.

"Schisma" dintre AC şi PAC există. Rolul meu în această chestiune a fost că, atunci, eu credeam că în urma eşecului din vara lui '90 în România ar trebui făcut un partid. Deci am intrat în Alianţă susţinînd de la început că trebuie să fie partid. Poate că la început a fost o greşeală, pentru că Alianţa a atras înăuntrul ei oameni care nu ar fi optat de prima dată pentru un partid. Alianţa a fost o etapă de pregătire pentru politizarea unor oameni care altfel nu ar fi intrat niciodată în politică. Mă gîndeam că ceea ce ratasem la GDS (transformarea lui în partid) nu trebuia să se întîmple la Alianţă. Dar n-a fost o schismă. Noi ne-am înţeles bine, în sensul că, finalmente, după discuţii, tensiuni, toţi am căzut de acord că este necesar acest partid. S-a supus la vot. Rezultatul a fost 8 pentru, 4 împotrivă. S-a pus la vot la congres. Din 503 voturi, 480 au fost pentru, 3 abţineri şi 10 împotrivă. Deci a fost o victorie zdrobitoare a ideii de a se face un partid. Probabil că PAC a fost cea mai fericită idee politică pe care am avut-o.

Dar la ora actuală sînteţi despărţiţi?

Da. Din păcate. Eu deplîng asta. Şi dacă este ceva care a limitat puterea partidului, a fost o polemică, o neînţelegere, care a existat încă de la început. Cred că momentul maxim al acestei rupturi a fost desemnarea de către Alianţă a unui alt candidat la preşedinţie decît cel propus de PAC. Este de neimaginat. Nu e un reproş adus Alianţei. Dar logica politică respinge o astfel de alternativă şi ea, totuşi, s-a produs. Au fost atunci multe discuţii între noi, contradictorii, dar nu am reuşit să determinăm Alianţa să-şi retragă propunerea.

Ce este moral şi imoral în politică

Cum vezi relaţia între politic şi morală?

E o problemă foarte complicată şi nu cred că pot da un răspuns într-un minut. De pildă, politica americană se bazează fundamental pe valori morale. Chiar atunci cînd are procedee imorale, adică de intervenţie în treburile altui stat. Este imoral în politică să pierzi atunci cînd susţii o valoare democratică. În politică, moral este să cîştigi atunci cînd aperi o valoare autentică. Dacă îţi conduci propriul tău grup la pierdere, atunci nu eşti moral. Prin asta vreau să spun că în politică foarte mult contează **finalitatea** procesului. Nu aş vrea să par un cinic, dar morala ar fi fost ca noi să cîştigăm alegerile, nu să le pierdem. Moral faţă de poporul român. Faptul de a fi fost învinşi este imoral. În ce priveşte morala, lucrurile sînt foarte labile. Este moral, de pildă, ca fiind în opoziţie să votezi cu guvernul de stînga, cu guvernul propus de cealaltă parte a spectrului politic? Eu cred că este imoral. De fapt, moralitatea politică, ca şi în viaţă, transcende din fiecare gest. Dar nu cred că trebuie să ne grăbim să spunem ce e moral şi ce e imoral. Trebuie să dai dreptate fiecăruia. Exact ca atunci cînd scrii un roman: trebuie să dai dreptatea lui fiecărui personaj, pentru că altfel faci romane proaste. Fiecare personaj are dreptatea lui, raţiunea lui de a fi, şi are tot atîta adevăr în el cît şi celelalte personaje.

Dar tu vii acum cu logica creaţiei.

Aşa este şi în politică. Îţi dau un exemplu. Cînd au început negocierile cu Iliescu, după alegeri, PAC a venit cu ideea unui pact politic şi social. Deci să depăşim vechile schisme, să stabilizăm eşichierul politic şi să trecem la reformarea ţării. Bineînţeles, bazat pe partajul puterii conform rezultatelor din alegeri, nu altcum. Iliescu nu a vrut să dea nici un pic din putere. Dacă Jaruzelski s-a aşezat la masă cu Walesa pentru binele Poloniei, dacă după moartea lui Franco toate forţele politice s-au întîlnit la Moncloa pentru binele Spaniei, eu nu văd de ce nu am fi putut şi noi să facem acelaşi lucru. Asta e moral în politică. Trebuie să dai dreptate fiecărei părţi. Pentru că şi PUNR, şi FDSN, şi România Mare şi PSM au primit voturi de la electorat. Asta e legitimitatea lor de a fi în Parlament. Dacă eu, ca om politic, consider că adevărul este într-o singură parte, şi dacă se poate într-un singur partid, şi dacă se poate într-un singur grup, şi dacă se poate într-un singur om, nu sînt un democrat. Prima dată am înţeles acest lucru cînd am fost în America, după alegerile din 20 mai; cînd negam rezultatul acelor alegeri, americanii nu înţelegeau. Ei spuneau: "Nu. Legitimitatea o au reprezentanţii, pentru că ei au fost aleşi de popor. Democraţia înseamnă respectul pentru rezultatul votului, asta dă legitimitate". Fiecare om din Parlament are legitimitatea votului şi are dreptul la un argument. Şi se vede cînd lucrăm în comisii în Parlament. Acolo nu merge ca la tribună, să ţii discursuri pentru galerie. Acolo trebuie să ajungi la un compromis cu cei din alt partid. Asta e democraţia: compromisul. Pentru că alternativa compromisului ar fi să-i dai în cap celuilalt, ceea ce nu se poate. Fiecărui partid politic trebuie să-i dai dreptatea şi morala lui. Să accepţi dialogul democratic. Eu sînt parlamentar, el e parlamentar şi are tot atîta drept ca şi mine, tot prin voturi a venit în Parlament. Că electoratul a dat tot atîta credit partidelor de extremă stîngă ca şi PAC-ului sau Convenţiei Democratice, e treaba electoratului. Problema e ca la viitoarele alegeri să cîştigăm mai multe voturi de la stînga. Asta e jocul real al politicii. Mihai Botez a fost omul care m-a decis că trebuie să facem un partid, atunci cînd am fost în America. El mi-a spus că asta e singura problemă: să cîştigăm cît mai multe voturi.

Modele: Gogol, Brătianu, Geremek, Václav Klaus, Clinton

Tu, ca scriitor şi ca om politic, ce modele ai?

Ca scriitor – Gogol. Iar ca om politic, dintre români, cred că Brătianu este cea mai puternică figură. Din afară, Geremek de la polonezi, Václav Klaus, primul-ministru al Cehiei, preşedintele Partidului Civic Democrat, partidul cu care noi semănăm sau tindem să semănăm. Şi îmi place Clinton. Cred că e momentul unei noi generaţii în politică şi al unei noi abordări a problemelor. El a venit la timp. Au fost 15 ani, în politica americană, de conservatorism şi de valori capabile să se opună comunismului. Acum este momentul unei alte abordări, pe care guvernările republicane nu o puteau oferi.

Ce mai poţi adăuga în calitate de prim redactor şef al revistei "22" sau în calitate de actual parlamentar?

În ianuarie '90, drumul meu era casă – Calea Victoriei 120. Nimic altceva. Eram ca un prizonier. Într-o zi, datorită unei întîlniri la care trebuia să merg, am coborît în gura metroului la Universitate. Acolo, lipit pe un stîlp, era primul meu editorial din "22": "Nu Perestroika!". A fost cea mai mare satisfacţie a mea la "22". Şi cred că asta m-a determinat să şi rămîn şi să zic: "Asta e drumul meu!". Am înţeles că ceea ce exprim e limpede, că am auditoriu, că ideile mele găsesc oameni care să creadă în ele. Şi am fost foarte emoţionat văzînd tăietura din ziar, cu "Nu Perestroika!", pus pe un perete, într-o staţie de metrou. Era frig, iarnă...

Cum se simte un romancier printre oameni politici?

Sînt impresionat de cantitatea de prostie care există în lumea politică. Politica necesită o anumită pregătire, o anumită informaţie şi o anumită natură a celui care face politică. Şi, inutil să-ţi spun, constat lipsa de vocaţie a multor oameni politici. Astea sînt lucruri foarte grave, pentru că în Parlament, într-o comisie, de pildă, trebuie să elaborezi o lege. Şi îţi dai seama că sînt oameni care nu stăpînesc domeniul respectiv. Dacă eşti profesor la Brăila şi nu stăpîneşti domeniul, înseamnă că distrugi trei generaţii de elevi. Dar dacă faci o lege asupra căreia nu poţi da un aviz în cunoştinţă de cauză, este şi mai grav. E grav pentru ţară. Ştiu că noi nu avem încă o clasă politică propriu-zisă. Dar aş sublinia şi un alt fenomen: mulţi oameni care sînt buni în alte domenii, chiar strălucesc acolo, ca oameni politici sînt mediocri sau nuli. Politica prosteşte, mediocrizează, aplatizează oamenii. Este un fenomen pe care-l simţi în fiecare zi. Politica este un fel de abator în care intri cu personalitatea, cu ideile tale şi ieşi (ca din maşina de tocat) un fel de chiftea. Şi asta e foarte rău. E una dintre cauzele pentru care mă simt frustrat în politică.

Cum ţi se pare "22" acum, după aproape trei ani?

Nu citesc toate numerele, pentru că nu ajung la ele. De altfel, eu nu sînt un cititor de ziare. Le evit chiar, pentru că mă fac să fiu prada amănuntelor de zi cu zi. Nu cred că am citit vreun număr din '91. Dar, la un moment dat, după ce am devenit "om de partid", au apărut nişte sondaje ale lui Pavel Câmpeanu. Şi cred că pentru un partid sondajele sînt de neînlocuit. Şi de atunci am luat-o practic în fiecare săptămînă. Anul ăsta am avut în mînă 80 % din numere. Cred că acum "22" nu mai are direcţie, ceea ce mi se pare fundamental pentru o revistă. Revistele care rămîn în istorie dau o direcţie. "22" este mai mult o revistă de înregistrare a evenimentelor. Probabil că şi piaţa a silit la asta. Pentru că oamenii vor mai puţine comentarii, eseuri şi mai multe fapte. Pe de altă parte, cred că se simte faptul că acum revista este dominată de scriitori. La început ea era dominată de oameni cu ştiinţe sociale. Ce-mi place în ultima vreme este că v-aţi luat anumite riscuri! De pildă, acela de a-i lua interviu şi lui Năstase. De a sta de vorbă şi cu Stolojan, cu Negriţoiu, lucruri care acum un an sau doi păreau de neimaginat. Şi mi se pare bun drumul acesta.

Interviu realizat de RODICA PALADE

MOŞ NICOLAE LA MORMÎNTUL LUI CEAUŞESCU

În ciuda frigului pătrunzător şi a ceţii groase, în jurul mormîntului garnisit cu o cruce de fier forjat pe care o mînă iubitoare a lipit o fotografie ruptă din "operele complete" se află în jur de şaizeci de oameni. Figuri pe care te aştepţi să le găseşti într-un asemenea loc şi moment. Femei bine îmbrăcate, trecute de vîrsta a doua, se închină tăcute, cu ochii în lacrimi, cerşetori înfometaţi aşteaptă de dimineaţă "să vină Zoe şi să facă pomană", copii zdrenţăroşi, ziarişti rebegiţi, curioşi de tot felul, babe plîngăcioase, băieţi în scurte de piele ce prelucrează pe rînd grupurile. Pe morminţi, flori, cărămizi, lumînări şi multe mucuri de ţigară. Asta la "el", căci peste drum, în dreapta capelei, la "ea", este aproape pustiu. Doar două flori într-o cutie de ulei italienesc. E şi firesc, dacă te gîndeşti că partea femeiască aflată în pelerinaj este majoritară chiar şi într-o zi obişnuită. Ura şi iubirea s-au transferat. Portarul cimitirului, îmbrăcat la patru ace şi încîntat de atenţia ce i se dă, spune: "Nu e zi de la Dumnezeu să nu vină doamne cu flori, la el, că la ea mai punem noi din cînd în cînd".

Dacă asculţi comentariile, ai senzaţia că te afli în mijlocul celei mai aprige oroziţii. Totul este criticat. Nimic nu merge bine, evident, prin comparaţie cu ce a fost. Guvernanţii îşi bat joc de ţară, economiştii au distrus fabricile, Iliescu a făcut noi datorii externe, în timp ce Ceauşescu a şcolit poporul pe gratis.

"Înainte mîncam portocale şi ciocolată, acum mă aleg cu uitatul", se lamentează o babă în astrahan. Cerşetorii se iau la bătaie. Obiectul disputei: o sacoşă cu pomeni. Se fură o sticlă cu vin. Urlete. Haine rupte. Înjurături. Unul cade peste cruce văitîndu-se. Gestul capătă semnificaţii politice. "Ai vrut să rupi crucea, ticălosule." Începe o urmărire ca-n filme. Nenorocitul scapă cu fuga, pierzîndu-se printre cruci.

Sosirea Zoei sau a "altcuiva din familie" este aşteptată pentru ora 14. Nu vine însă nimeni. Asistenţa începe să-şi piardă răbdarea. Peste lumînările din spatele crucii cîţiva copii aruncă ziare. Focul se înteţeşte. Copiii strigă fericiţi. Se întorc pe o parte şi pe alta să se încălzească. Lipseşte doar costiţa la frigare. Babele încep să blesteme îngrijorate de soarta fotografiei. Se aruncă o cană cu apă şi "mult-iubitul" scapă teafăr. Cîţiva comentează că preotul a refuzat, ca şi anul trecut, să ţină slujbă, "cică răposatul ar fi dărîmat prea multe biserici".

Un zvoner, în haină de piele şi înjurînd sotto voce schimbul care întîrzie, povesteşte ceva despre "Memorialul durerii". "Aţi văzut că toţi aşa-zişii deţinuţi stau acum în vile, în timp ce şeful puşcăriei de la Canal stă la bloc. Păi drept e?". Pradă confuziei, auditoriul tace.

Spre ora 16 lumea se împuţinează. Zoe tot n-a venit. Două locuri de veci mai încolo, o cruce mare de marmură albă, fără nimic pe ea. Scrie doar: "Familia Iliescu". Atît. Cîţiva se închină prevăzători. Este aprinsă chiar şi o lumînare. Nu se ştie niciodată...

ANDREEA PORA

LA CLUJ, "RĂZBOIUL RECE" CONTINUĂ

Deşi Biserica Unită a hotărît ca duminică 6 decembrie să termine slujba religioasă mai repede şi să elibereze Piaţa Libertăţii, dl. Funar, primarul Clujului, n-a revenit la decizia luată anterior, de a interzice manifestaţia de protest anunţată de UDMR pentru aceeaşi zi. Cauzele interdicţiei au fost, conform discursului d-lui Funar difuzat sîmbătă la Tele-Cluj, următoarele: suprapunerea mitingului cu slujba în aer liber a greco-catolicilor, neprezentarea unui plan precis de desfăşurare a acţiunii şi... ştampila de pe cerere, care nu era conformă cu titulatura formaţiunii. Slujba greco-catolicilor s-a ţinut totuşi mai repede şi nu pe locul obişnuit de la poalele statuii, datorită prezenţei jandarmilor în acea zonă. Imediat după terminarea ei, la 11,30, jandarmii au evacuat tot spaţiul pieţei, pînă la trotuar. S-au adunat pe margine grupuri de români curioşi, care dezbăteau agitat oportunitatea acestor demonstraţii de forţă împotriva maghiarilor. Tineri unguri au început să distribuie texte xeroxate pentru informarea clujenilor asupra istoricului statuii lui Matei Corvin şi asupra ilegalităţii acţiunii Primăriei. Am reţinut din text: "pe noi ne deranjează nu atît placa în sine, ci intenţia jignitoare cu care ea a fost montată". În acelaşi text se spune apoi că "nici un român de bună credinţă nu se poate bucura de agresarea unei opere de artă" şi se făcea un apel în final tuturor să se ralieze la această luptă împotriva totalitarismului.

În acest timp a început în jurul orei 12 slujba ecumenică din Catedrala Sfîntul Mihail, la care au participat şi au ţinut cuvîntări înalţii prelaţi maghiari ai Bisericii Romano-Catolice, Reformate, Evanghelice, Unitariene şi Baptiste. După discursul final al episcopului reformat László Tökés, din faţa bisericii a pornit un marş "tăcut" de protest. La acest marş au participat mii de persoane care au înconjurat Piaţa Libertăţii, accesul spre statuia lui Matei Corvin fiind blocat de masive forţe de Poliţie. În fruntea procesiunii erau dl. Domokos Géza, preşedintele UDMR, dl. Szöcs Géza, Köto J., preşedintele organizaţiei judeţene a UDMR, parlamentari şi consilieri UDMR şi doamna Doina Cornea de la AC, precum şi alte figuri marcante ale AC, PAC şi alte partide din Cluj-Napoca. Deşi o contramanifestaţie "spontană" a "Vetrei Româneşti" s-a petrecut în zona Librăriei Universităţii, supravegherea atentă a poliţiei a împiedicat apariţia unor incidente între cele două grupări. Într-o declaraţie succintă acordată de dl. Domokos Géza după miting, dînsul a spus că în pofida apelului lansat de UDMR preşedinţiei, de a aplana diferendul, acesta nu a reacţionat. De asemenea, a fost sesizat primul-ministru, care a "pasat" problema la Comisia Juridică a Parlamentului. Luni, şefii grupului UDMR din Parlament intenţionează să facă o interpelare Guvernului. În orice caz, acest gen de protest – mitingul – se va opri aici. La Consiliul Naţional al Delegaţilor UDMR, care s-a terminat duminică seara, s-a hotărît că dacă toate aceste demersuri pe plan naţional nu vor avea efect, se va sesiza problema la Parlamentul European şi la UNESCO, unde monumentul e înregistrat pe locul 5 ca importanţă în lista monumentelor româneşti.

Deşi trebuia să fie o zi de sărbătoare creştină pentru toţi clujenii, duminica Sfîntului Nicolae a marcat, din păcate, accentuarea tensiunii interetnice şi a dezbinării populaţiei. Corespondenţii agenţiilor de presă şi ai televiziunilor străine, prezenţi ieri la Cluj, vor transmite lumii imaginea unui oraş ocupat de poliţie, frămîntat de tensiuni interetnice. Lucru care în nici un caz nu va încuraja deschiderea noastră spre Occident. Dar ce mai contează aceasta pe lîngă sumbra perspectivă de "iugoslavizare" a situaţiei.

OVIDIU MOLDOVAN

EVENIMENT

NIMIC NOU PE FDSN-UL DE EST!

NEGOŢUL CU ADRENALINĂ

Miercuri 2 decembrie, după sărbătorirea Zilei Naţionale (cîtă şi cum a fost) şi consumarea zaverei bine tîcluite de la Cluj, prin reaplicarea unei plăci pe statuia lui Matei Corvin, UDMR şi-a ţinut conferinţa de presă, pare-se lunară, moderată de dl. preşedinte Domokos Géza, cu participarea mai multor senatori şi deputaţi. Subiectele propuse pentru curiozitatea gazetarilor au fost trei: raporturile CDR-UDMR, alegerea preşedintelui CDR, întrevederea conducerii organizaţiei cu dl. Tom Lantos, episodul de la Cluj stîrnit de reaşezarea plăcii cu citatul lui Nicolae Iorga pe monumentul ecvestru al lui Matei Corvin. Întrebările au lărgit, bun-înţeles, cadrele fixate.

"Cestiunile" la ordinea zilei fiind numeroase, reproducem cîteva din răspunsuri, în complementaritatea lor, dictată de loc, mediu şi moment: • UDMR a făcut, mereu, parte din opoziţia constructivă. Nu s-a produs nici o scindare între CDR şi UDMR, şi cu greu s-ar putea produce, scopurile fixate în Protocolul încheiat între partide fiind comune; s-a luat decizia ca Declaraţia de la Cluj (mult controversată) să fie discutată într-o şedinţă a Convenţiei • Congressmanul Tom Lantos poate deveni cel mai entuziast susţinător al acordării Clauzei naţiunii celei mai favorizate. Dumnealui a declarat că va milita pentru reînfiinţarea universităţii în limba maghiară, soluţionarea problemelor învăţămîntului într-un mod cît mai democratic (iar nu prin atitudini rigide şi decizii fără drept de apel, cum promisese la TV, sîmbătă, 27 noiembrie seara, "la o oră de vîrf", noul ministru de resort, dl. Liviu Maior), readucerea emisiunilor TV în limbile minorităţilor pe programul I, cu duratele cuvenite. A fi parlamentar al minorităţii, în opoziţie, nu înseamnă a avea o atitudine nocivă ţării, cum greşit se afirmă în diverse medii de către reprezentanţi ai Puterii, ce confundă opoziţia cu delaţiunea, patriotismul cu vehemenţa naţionalist-populistă • Maghiarii nu acceptă să fie obiecte ale jocurilor de culise • În legătură cu placa memorială de la Cluj: la prima instalare (1932), soluţia era un subterfugiu, menit să aplaneze conflicte iscate de propensiunea naţionalismului • Monumentele nu se cuvin a fi transformate în recuzită politică. Diversiunea este abil regizată, întrucît loveşte acolo unde sîntem cu toţii sensibili: în conştiinţa istorică • Regele Matei (Mátyás) fusese denumit în popor Matei cel Drept. Ar fi de dorit ca cel puţin acest epitet să fie respectat • Primarul Clujului îşi structurează ofensiva în trepte: nu aprobă afişarea materialului publicitar destinat ceremoniilor legate de împlinirea a 200 de ani de artă teatrală maghiară în Ardeal; dispune schimbarea denumirii străzilor: vizaţi sînt, de-a valma, Karl Marx, Józsa Béla, Dostoievski, Bartók Béla, Arany János, dar vizate sînt şi str. Cotită şi str. Mărginaşă.

•

Nicolae Iorga a voit să aplaneze o stare de conflict în anii '20-'30; din şi prin vrerea lui s-a născut o soluţie; obiectul soluţiei a dispărut apoi, ca semn al unei alte autocraţii; acum, într-un moment şi un context evaluate cu o pernicioasă gîndire tactică şi strategică, se recurge din nou la vechile cuvinte: pentru ca apele să fie cît mai tulburi, simţirile cît mai incandescente. Negustorii de adrenalină, cît şi pescuitorii în ape tulburi vor să intre în istorie.

S. T. P.

PREMIUL FUNDAŢIEI POUL LAURITZEN PENTRU LIBERTATE 1992

Ingenior Radu Filipescu

În preajma Zilei Internaţionale a Drepturilor Omului (10 decembrie 1992), Premiul Fundaţiei Poul Lauritzen pentru Libertate este acordat anul acesta lui Radu Filipescu, preşedinte al Comitetului Român Helsinki şi CA al Grupului pentru Dialog Social, şi lui Viorel Oancea, primarul oraşului Timişoara.

Înmînarea celor două premii se va face de către ministrul de externe al Danemarcei, domnul Uffe Ellemann-Jensen, în cadrul unei ceremonii la Universitatea din Copenhaga, miercuri 16 decembrie la ora 14,15.

Domnul Poul Lauritzen, preşedinte, şi domnul C. J. Seeber, membru al consiliului de conducere al Fundaţiei PL, au vizitat România în iulie 1992 şi au considerat că au motive să acorde în acest an două premii pentru LIBERTATE pentru lupta dusă cu riscul vieţii şi al libertăţii de Radu Filipescu şi Viorel Oancea, cît şi pentru activitatea prezentă şi viitoare.

Premiile reprezintă semnul unei înalte consideraţii faţă de cei doi români, cît şi însemnata sumă de 100.000 kr.

MARIAN CHIRIAC

LA O ANIVERSARE

Sînt într-o poziţie ingrată. Oarecum protagonist, într-o altă măsură spectator, mă văd pus acum în situaţia de a încerca să (îmi) explic ce este de fapt revista "22". Adică în ce mod cred că e percepută de cititorul interior, ce înseamnă pentru mine, dar mai ales s-o văd cu ochii minţii. E un soi de exerciţiu de sinceritate, care inevitabil începe din vremea de acum 150 de numere.

Prin '90, înspre vară, între o venire a minerilor şi un miting de protest, săptămînile mele începeau joia. Mai precis, atunci cînd apărea "22"-ul. Substantivat, după cum se vede, deci real, cu semnături cu aura de autoritate deplină, cu texte, cronici, accente citite pe nerăsuflate şi cu sentimentul acela că participi efectiv la un act de trezire civică şi intelectuală. Acum aş zice că era pe vremea inevitabilei acnee a tinereţii într-ale democraţiei, cînd totul pare frumos şi simplu. Pe urmă, ce-a urmat, nu sînt deloc în măsură să apreciez. Oricum, la nivelul cititorului s-au simţit şi ceva convulsii interne, dar şi o neapărată schimbare în ordinea de percepere a realităţii. Iar asta, pe cînd în jur dezamăgirea devenise moneda de schimb, a dus la o scădere a interesului.

Fatalist cum sînt, îmi vine să zic că trecerea în dosul cortinei, fie şi printr-un concurs (de împrejurări) era inevitabilă. Bineînţeles, aici vezi că decorurile nu sînt întotdeauna din pluşul cel mai scump, manechinele sînt umplute tot cu fîn ori au cîte un maţ de sîrmă ieşit în afară, evident sînt şi actori consacraţi, ca peste tot în viaţă, dar mai ales ca într-o lume al cărei combustibil rămîne orgoliul lucrului temeinic făcut. Dar, dincolo de toate astea, este revista – care miroase atît de frumos cînd e proaspăt ieşită din tipografie – în care, indiscutabil, fiecare pune o părticică din ce are el mai bun, din temerile, spaimele ori optimismul ce-l însoţesc.

Titlul de glorie, dar în acelaşi timp pierzania revistei "22", cred că rămîne inadecvarea la realitate. O realitate care e necruţătoare: trebuie bani, dacă nu ai profit dispari, trebuie să fii cinic, să te supui regulilor pieţei etc. Să rămîi subiectiv în probleme generale te duce adesea mai aproape de edulcoratul spaţiu al intelectualismului, dar să faci asta într-o vreme în care în jurul tău stomacul este rege poate deveni o traumă a inacceptării. Nici a ta de către ceilalţi, nici invers. Şi pe care fiecare şi-o asumă după cum îi e soarta.

Nimeni nu cere ca un ziar să te mîntuiască sau să te îndestuleze. Dar după cum îmblînzirea are pragurile sale de neocolit, poate că acestea vor putea fi cîndva depăşite şi citind dezbaterile teoretice, consideraţiile politice, reportajele şi comentariile, eseurile şi accentele, adică tot ce e adesea mai bun dintr-o revistă cu un profil disctinct: "22".

22-ologie 22-ologie 22-ologie 22-ologie 22

GEORGE VIRGIL STOENESCU

O interpretar

În momentul cînd se dădea bunul de tipar primului număr al revistei "22" (pe 20.01.1990, ora 2 a.m., la Bucureşti), la orizont se ridica semnul Scorpiei în 12°2', iar Soarele se afla în ultimul grad al Capricornului, mai precis la 29°39'48". Acest ascendent în Scorpio (conjunct cu Luna din Casa a XII-a şi Pluton din Casa I) primea susţineri puternice de la Jupiter (trigon) şi Saturn (sextil). De remarcat că Jupiter este şi costăpîn al Casei I.

Marte, stăpîn al Ascendentului, corporal în Casa a II-a, se află în trigon (la grad!) cu Mijlocul Cerului şi în semisextil cu Soarele.

Toate aceste aspecte benefice sînt o bună promisiune pentru revista "22". Configuraţia astrală va imprima o ideologie gravă, meditativă, pornită net spre transformare (după cum indică Scorpionul, semnul morţii şi al transformărilor). Rezistenţă, forţă şi o anumită fixitate în faţa încercărilor cotidiene ale vieţii.

Ceea ce frapează în astrogramă este dispunerea planetelor majoritar sub orizont (opt planete!), din care şase în semnul Capricornului (Soarele, Mercur, Venus, Saturn, Uranus şi Neptun), în Casele a II-a şi respectiv a III-a, parţial în opoziţie cu Jupiter din Rac. Explicaţia o găsim în doriforia din 28 decembrie 1989, resimţită ca un ecou şi în tema revistei. Această conjuncţie a conjuncţiilor, în semnul grav şi filosofic al Capricornului, marchează sfîrşitul celui de al doilea mileniu al erei creştine; Michel de Socoa remarca faptul că aceasta "Semblent devoir présider à une reconstruction totale de la figure du monde", iar Maryse Lévy o interpreta în sensul că "Tout s'oppose au passé, à tous les modes de vie traditionnels et existants sur la terre".

Jupiter (corporal în Casa a VIII-a la 2°51' Rac) este cea mai elevată planetă în tema revistei, "stăpîn al tensiunilor", se află în opoziţie cu Mercur, Marte şi Uranus, aspect ce subliniază nonconformismul, opoziţia la tot ce este învechit şi conservator. Cum în astrologia mondială Casa a VIII-a semnifică şi relaţiile financiare externe şi securitatea publică (după Charles E. O. Carter), vedem în această configuraţie unele probleme ridicate

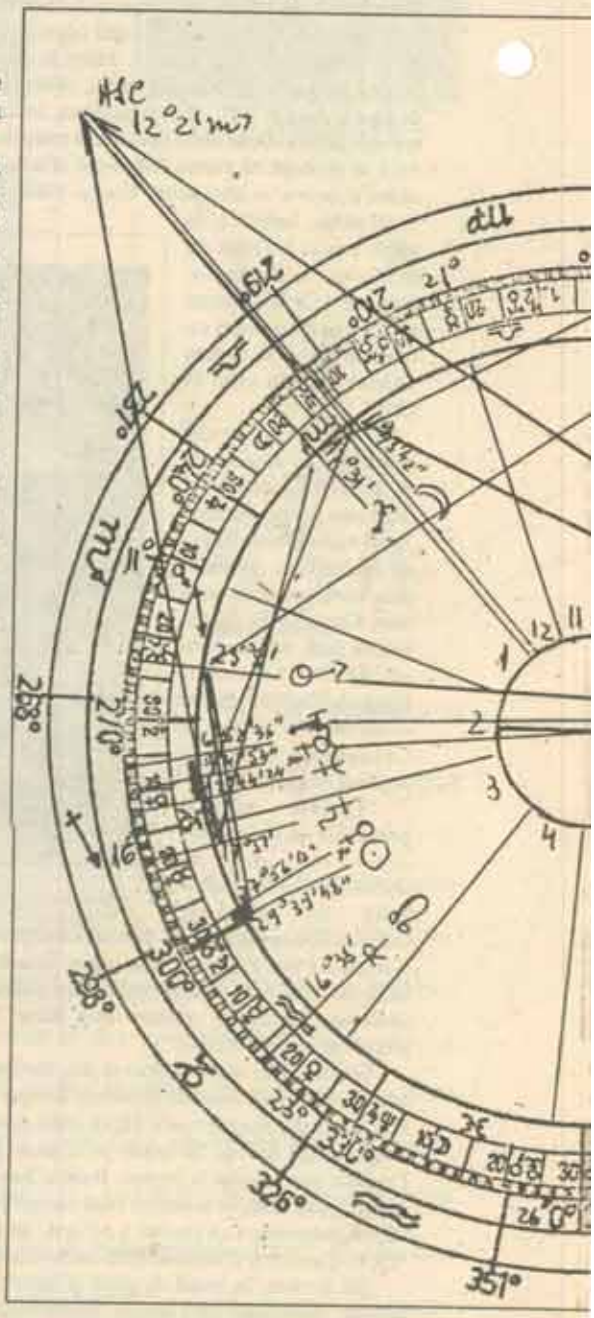

Statistica "22"

În 150 de numere "22" s-au folosit:
5.417.206 cuvinte;
27.213.415,6 semne grafice.
Total: 13.502 file dactilo

Seriale celebre

• Nu la nivelul "Dallas"-ului, dar urmărit cu sufletul la gură de toată obştea, de la Theodor Stolojan în sus şi în jos, serialul de "Convorbiri libere despre tranziţie", într-un singur personaj – Vasile Pilat – şi regizat cîteva episoade de Gabriela Adameşteanu, iar mai tîrziu de chiar starul în chestiune, a fost început pe data de 7 august 1992 şi continuă şi în zilele noastre. Nu ştiu dacă (şi cu cît) va fi negociat la Bursa Română de Mărfuri.

• În topul serialelor "22" se află indiscutabil epopeea-fluviu CIS – ceea ce nu înseamnă Călătorie Interplanetară în Soare, ci Centrul Independent de Studii Sociale şi Sondaje –, realizat după o idee de Pavel Câmpeanu, scenariul Pavel Câmpeanu, regia Pavel Câmpeanu, în rolul principal Pavel Câmpeanu. Întîmplările şi cifrele nu au nici o legătură cu realitatea.

Decalog "22"

1. Să nu scrii scurt.
2. Să fii înţeles de cît mai puţini.
3. Să scrii despre un subiect numai după ce el s-a fumat.
4. Să te contrazici de la un număr la altul, căci a ta va fi împărăţia cititorilor.
5. Ilustraţia să nu aibă nici o legătură cu conţinutul.
6. Să scazi tirajul, ca să devii raritate bibliofilă.
7. Cinsteşte-ţi GDS-ul, pentru că el are întotdeauna dreptate.
8. Scrie numai despre ceea ce nu te pricepi.
9. Redactorul şef să demisioneze întotdeauna de bunăvoie.
10. Să nu lauzi puterea, chiar dacă ea are dreptate.

Nota redacţiei: Da' noi de ce muncim şi duminica?

150 150 150 150 150 150 150 150 150

·ology ·ology ·ology ·ology ·ology

re astrologică

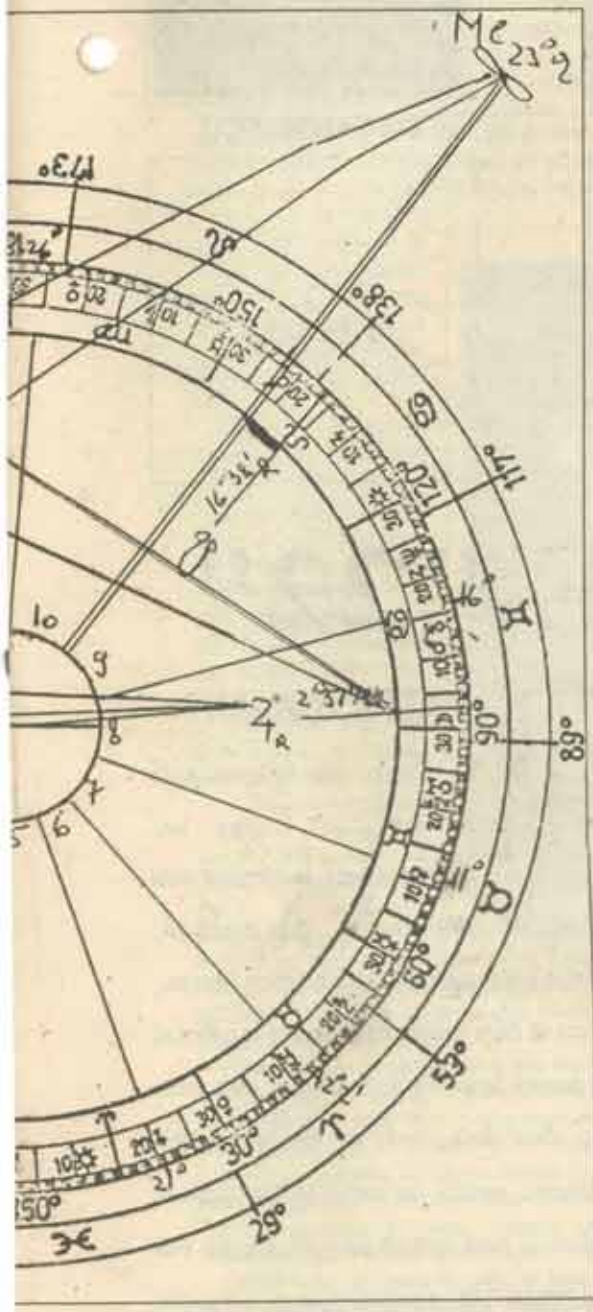

de finanţarea revistei şi obţinerea spaţiului tipografic (vezi şi Mercur retrograd în radix pînă pe 21.01.1990 inclusiv!). De asemenea, **unele pericole violente, în perioadele de instabilitate sociopolitică (de genul celor datorate mineriadelor!).** Din fericire, Jupiter este în trigon cu Ascendentul şi Luna, iar Soarele în semisextil cu Marte, aflat la rîndu-i în trigon cu Mijlocul Cerului de la 23° Leu.

Trebuie să remarcăm aici că Mijlocul Cerului revistei "22" se află în conjucţie strînsă cu Ascendentul României (aflat în semnul regal al Leului la 26°), iar Ascendentul revistei tranzitează Casa a III-a (publicaţiile, scrisul, comunicaţiile,mass-media etc.) din horoscopul ţării noastre. Revista "22" a fost, este şi va fi legată de destinul României.

Pluton, corporal în Casa I în sextil cu Saturn şi conjunct cu Ascendentul, este vorbitor în tema revistei! Guvernînd secretul şi invizibilul, va imprima tendinţa către o nouă filosofie (New Age), anti-ierarhie şi mitul lui "Second Coming". Revista va promova activ libertatea sexuală (vezi Danemarca, Suedia, SUA). Pe plan extern va arăta un interes aparte pentru Asia (Japonia şi China mai ales!). Protecţie din SUA (Jupiter din tema revistei fiind conjunct cu Soarele din astrograma SUA).

În simbolistica gradelor zodiacale, Ascendentul revistei "22" (12°2' Scorpion) ne arată demnitate, forţă şi stabilitate. La Volasfera ne indică pentru acest grad "A great and lonely tower rising from an eminence rock... It is a degree of STABILITY". Cît despre gradul Soarelui, Simbolistica ne indică "un om agitînd un ciocan" (simbol masonic) sau "o frumoasă femeie aşezată pe un scaun".

Aceste ultime elemente ne trimit la "naşii" revistei "22": Stelian Tănase şi Magda Cârneci, ale căror teme astrale sînt într-o rezonanţă tulburătoare cu destinul acesteia. Nu remarcăm decît că Ascendentul Magdei Cârneci este conjunct cu Jupiter din tema revistei, iar Soarele şi Mercur din astrograma revistei sînt conjuncte la grad cu Venus din tema lui Stelian Tănase!

Ghid "22"

Unde se poate ajunge de la "22":
- **oficine străine:** "Europa liberă"
- **mari metropole europene:** Paris, München, Roma
- **alte continente:**
- Zimbabwe (Capitala la Harare), Arizona
- judeţul Vrancea (privatizat în vinificaţie)

ISTORIA CASETELOR REDACŢIONALE

Pentru a analiza în mod ştiinţific prezenţa în caseta redacţională, trebuie să utilizăm următoarea clasificare:

1. **Stîlpii fundamentului** – redactorii şefi în ordineă dispariţiei – Stelian Tănase, Victor Bârsan, Gabriela Adameşteanu (**a cărei dispariţie nu s-a obţinut încă...**);
2. **Baza postamentului** – redactorii cu cîrca – Rodica Palade, Andreea Pora, Mariana Dinu, Anton Burtea, Costică Serafimovici, Radu Dobândă, Dan Perjovschi;
3. **Prezenţe meteorice** – Dan Florescu, Silviu Al[illegible]ei, Dan Arsenie, Anca Olărescu, Lucian Branea;
4. **Promovări rapide** – din nou Victor Bârsan, Andrei Cornea, Gabriel Andreescu;
5. **Transfugi repatriaţi şi reciclaţi** – Dan Pavel,Teodor Sugár, Alina Mungiu, Raluca Barac, George Arun, Bedros Horasangian, Bogdan Ghiu;
6. **Pifani** – Didina Marc, Manuela Gheorghiu, Maria Filip, Mircea Ionescu, Ioan Condor, Mihnea Chiuia;
7. **Femei fatale** – INDIRA şi FLORI;
8. **Tinere speranţe** – Oana Armeanu
9. **Cei care n-au intrat în prezenta clasificare**

Pregătirea de bază (alta decît cea de credinţă):

Motto: "Sînt intelectual, înseamnă că sînt de partea muncitorilor" – Stelian Tănase

fizicieni – 2, filologi clasici – 1, filologi neclasici – 7, sociologi – 2, filosofi – 1, medici – 2, ingineri – 2, cu liceu la bază – 1, istorici – 1.

Concluzie: toţi buni gospodari.

Vîrsta medie

– inferioară celei a PNŢCD.

Sexul

Motto: "Sînteţi prea multe muieri" – Stelian Tănase

În prezent(ul) răzbunător: 10 femei, 5 bărbaţi.

Scor: 2 la 1 pentru NOI!

TEODOR SUGÁR

TEAMA ŞI MIRAREA

Spre deosebire de alţii, amintirile mele în legătură cu necontenitele apariţii (timp de 150 de ediţii, eu participînd la peste 100) ale "22"-ului nu sînt legate atît de rîvnitul palat din Calea Victoriei 120, cît de deloc rîvnita Casă a Presei din Piaţa (tot a) Presei (Libere) nr. 1. Majoritatea timpului am petrecut-o, moşindu-le, acolo, într-o odaie – şi aceea împrumutată – pe care am găsit-o funcţională, uzînd de telefoanele altor redacţii, maşinile de scris deopotrivă ale altora, în conciliantă conlucrare cu tipografii, lucrători bine temperaţi la facerea gazetelor ce se situau adesea pe diametral opuse poziţii. Veghindu-le munca, am avut prilejul să cumpănesc asupra posturii lor: mă întrebam adesea pînă unde poate merge nonşalanţa ori cinstea profesională, pentru a putea pune în pagină atîtea texte opozite în formă şi conţinut, închega atîtea "reprezentări ale realităţii" bătîndu-se cap în cap. O singură dată – şi nu cu prilejul campaniei din 13-15 iunie 1990 – i-am văzut speriaţi de moarte: în clipa cutremurului de la finele lui mai '90. Dacă e voie să deduc, dacă-mi pot fi admise deducţiile, atunci fu prima ocazie cînd mi-am dat seama că nu încleştările politice primează în viaţa noastră, nu, nicidecum, ci frica acerbă de moarte, lesne descîntată drept iubire de viaţă. De-aici încolo, văzînd a doua oară (despre întîia oară, decembrie '89, s-a scris prea mult ca să insist şi eu cu experienţele mele particulare) că frica e altceva, nu este teama de vorbe, nici lipsa de curaj în a ţi le asuma, ci conştiinţa neprevăzutului, impactul cu revelaţia că ceva, cineva nu este comensurabil cu mintea – nu m-am mai mirat, nici temut. M-am convins că mintea, ea, de e curată, poate cîntări ce născoceşte mintea celuilaltuia.

Dacă izbuteşti să ignori butada lui Sartre – "l'enfer c'est l'autre", dacă te străduieşti să sesizezi punctele de conexiune cu judecata celuilaltuia, înseamnă că ai şansa de a încropi un dialog.

Recapitulînd: reuşitele şi disperările, eşecurile şi satisfacţiile "22"-ului au fost mereu legate de cîtimea acestei capacităţi de a-ţi deroba mintea de o vastă reţea de prejudecăţi, moştenite în anii de pînă în decembrie '89 ori acumulate după această răscruce. În caruselul vorbelor (care-i carul care le-ar cuprinde) neapărat necesare într-o revistă a dialogului – nu mai am ce adăuga. Nici măcar la antevorbitorii mei. Mi-e teamă – din aceea naturală, semnalată mai sus –, dar şi mă mir de vorbele de prisos.

EX - 22 - OIŞTI

STELIAN TĂNASE

VICTOR BÂRSAN

GEORGE ARUN

DAN OPRESCU

BEDROS HORASANGIAN

HORAŢIU PEPPINE

DAN PAVEL

şi alţii...

CE SE ZICE DESPRE "22"

ILIE ŞERBĂNESCU

Evoluţia revistei "22" este, după părerea mea, traiectoria postdecembristă a intelectualului de o anumită ţinută. Disident deschis sau doar la el acasă în regimul trecut, el a crezut naiv, la început, în schimbare, punînd-o îndeosebi în sarcina unei mîntuiri morale. Dialogul social lansat de intelectuali a eşuat, însă, în lamentări sau în discuţii despre ei şi pentru ei. Trezirea la realitate a fost dură. Căci schimbările nu veneau nicidecum în ritmul sperat, poate iluzoriu. Politic, rezistenţa vechilor structuri era formidabilă, marcînd chiar recuperări. Iar economic, mutaţiile sînt strict imposibile pe termen scurt. A urmat, ca atare, resemnarea, lehamitea, retragerea, abdicarea. Mai de curînd însă, asistăm la o nouă responsabilizare. Debarasat de naivităţi şi iluzii, intelectualul român de ţinută este mai bine înarmat pentru a se implica social şi a lupta pentru idealurile democratice şi reformiste. Adaptată şi ea, revista "22" îi poate fi o armă eficace.

EMIL CONSTANTINESCU

Se spune că odată, după un atentat anarhist cu bombe, un jurnalist parizian a vrut să consemneze părerea lui Mallarmé despre eveniment. Poetul i-a declarat: "Nu există altă explozie înafara apariţiei unei cărţi".

La trei ani de la explozia care ne-a readus în istorie, nu pot să nu mă gîndesc în ce măsură Mallarmé avea dreptate. Chiar faptele din decembrie – încă, şi într-un mod strigător la cer, neelucidate, adică lipsite de cuvintele care să le restituie intègral sensul – dovedesc în ce chip, fără o inserţie în discurs, actul poate să fie împins către inexistenţă şi haos. Confruntarea de idei devine esenţială pentru cea mai concretă dintre confruntările în act. Fără claritatea gîndului, nici fapta nu poate schimba nimic, sau aproape.

Apariţa revistei "22" a fost, fără nici o îndoială, un eveniment. Înfrigurarea cu care aşteptam să apară – nu o dată temerea cu care aşteptam să vedem dacă va apărea; febrilitatea cu care era citită şi pasiunea cu care era citată – toate acestea fac parte din memoria colectivă a evenimentelor din decembrie şi leagă ineluctabil destinul revistei de istoria acestei redempţiuni. De cucerirea acelei lucidităţi indispensabile pentru ca spiritul care ne-a animat în decembrie '89 să nu se stingă şi să nu se corupă.

Din cînd în cînd, despre cîte o vorbă sau o faptă mai răsunătoare (sau mai revoltătoare) ne întrebăm dacă a meritat ca pentru asta să moară nişte oameni. Nu mă îndoiesc însă nici o dată că ei au fost acolo unde se putea muri pentru libertatea de spirit, pentru luciditate şi pentru necesara limpezire a gîndului şi a faptei.

PETRE ROMAN

Citesc cu intermitenţă revista "22", ceea ce, raportîndu-mă la meseria mea anterioară, de fizician, înseamnă că această intermitenţă survine cu mare interes.

"22" a încercat să fie o revistă de oglindire a reflexiei intelectualităţii asupra fenomenului social şi, din acest punct de vedere, chiar dacă uneori am fost nemulţumit sau foarte nemulţumit, supărat sau foarte supărat, această caracteristică a fost în bună măsură păstrată. Cu atît mai mult acum, cînd revista "22" a semnalat nişte, cel puţin, inadvertenţe, erori în comportamentul de opoziţie, pot să spun că "22" reprezintă o aducere împreună a unor poziţii care sînt de îndoială pozitivă, de scormonire de asemenea pozitivă, de încercare de reaşezare a valorilor româneşti, în primul rînd a celor culturale, într-o nouă matrice, pe care fără îndoială, o dorim să fie cea democratică.

Cum a pătruns tehnica la "22"

➧ prima maşină de scris (o decrepită doamnă Olivetti), adusă de Stelian Tănase de acasă (răpită ulterior în condiţii neelucidate) ➧ duba albastră a unui grădinar francez (Volkswagen, model 1930), venită cu ajutoare şi abandonată (special) de către proprietar în curtea redacţiei. Există versiuni contradictorii asupra destinului ei la adresa din Calea Victoriei 120. Sigur este că ea a fost vîndută la suma de 25.000 lei (după liberalizarea preţurilor!). Funcţionează şi astăzi ca mijloc de producţie ➧ cîteva scule MacIntosh, pe care s-a început hibridul "22" (o parte se făcea în calculator, alta în plumb). Se vorbea numai de softuri, dischete, pisiuri, dar lipsea pelicanolul. După mai multe opinteli, iniţiativa a căzut odată cu redactorul şef din epocă ➧ o duzină de căni (25 lei/buc.) a deschis gustul pentru achiziţii. Terorizanta formulă sold/debit a fost abandonată; după o săptămînă de socoteli şi cu exemplul economiei de piaţă în faţă, redacţia şi-a luat inima în dinţi şi a cumpărat o Dacia Break • o maşină cu ajutoare din partea unei reviste falimentare din fosta RDG a descărcat în curtea redacţiei, într-o frumoasă dimineaţă de vară, calculatoare (generaţia '79-80), telefoane (de pe vremea lui Göring), hîrtie de scris îngălbenită, plicuri cu antetul Comitetului orăşenesc de partid (Berlinul de Est), dictafoane STASI (încă în funcţiune), una bucată ventilator nesilenţios, mai multe tuburi lipici solid. Prăbuşirea RDG = prosperitatea GDS ➧ din dota redacţiei a făcut parte şi mobilier din timpul lui Cuza Vodă şi Nicu Beizadea; încetul cu încetul, ce avea "patrimoniu" a luat drumul muzeelor, ce nu – mai multe bucăţi birou aflate în proces de descleiere – se află şi azi bine mersi printre noi. ➧ Exact în locul unui tablou de Sabin Bălaşa poate fi admirată o ingenioasă compoziţie pop-art, constînd într-un furtun de compresor utilizat ca armă de luptă de bravii mineri ce au asediat redacţia pe 15 iunie '90.

ION MUREŞAN

Mic îndreptar de bătut zmeii

● Basmele narează întîmplări din vremea tranziţiei ● Împăratul e pe ducă şi lasă ţara în plină criză economică şi politică ● Prima calitate de viitor om politic a lui Făt Frumos este anonimatul ● Magnetici şi necruţători, zmeii sînt însăşi PUTEREA ● Înfruntarea lui Făt Frumos cu Zmeul e o iniţiere în regulile puterii ● Ce putere este aceea care nu costă? ● La curtea Zmeului, Făt Frumos îşi organizează un serviciu de spionaj în care femeile nu sînt de neglijat ● Cînd Făt Frumos e mai firav, nici cacialmaua nu este exclusă ● Tehnologia puterii implică şcoala neîncredeii şi suspiciunii ● Bietul intelectual naiv şi devotat împietreşte povestind, dar o statuie nu mai e periculoasă ● Gelozia este un sentiment bun pentru popor şi doar elitele se fac de basm ● Făt-Frumos este un zmeu cu faţă umană ●

Privite din perspectiva care ne interesează acum, **basmele** sînt nişte istorioare despre **putere**. Mai mult, nu este greu să descoperi în ele o adevărată **tehnologie a puterii**. De altfel, este uşor de observat că eroii basmelor se aleg, în general, dintre cei puternici. "A te face de basm" este un lucru rezervat elitelor, cei slabi au doar rolul de contrast. Învinşii sînt fondul pe care se detaşează învingătorii; şi memoria lor.

Administratorii de basme plasează în atemporalitate acţiunea basmelor doar ca să nu ne încarce memoria cu date. Ştim însă limpede că basmele narează întîmplări din vremea tranziţiei: exegeţii viitorului nu vor greşi cu nimic dacă le vor plasa pe vremea încîlcitei treceri de la socialism la capitalism. Basmele surprind momentul cînd împăraţii sînt pe ducă, sau tocmai s-au dus. Calificativele cu care povestitorii îi împodobesc pe împăraţi Roşii, Galbeni ori Verzi nu trebuie să ne facă ochiul analitic să somnoleze. Este, desigur, împăratul "mare şi puternic", "mare, avut şi puternic", "vestit şi puternic", "viteaz peste fire", "bătuse pe toţi", dar tocmai atunci cînd împăraţilor li se dau astfel de atribute este semn sigur că ei sînt pe ducă. Cei mai mulţi sînt bătrîni şi tocmai purced la chemarea notarului şi a fiilor să întocmească testamentul, altora le moare împărăteasa, pe alţii îi lasă vederea ori un ochi le plînge şi altul le rîde, ba le mai şi fură zmeii fetele ori în cel mai bun caz merele de aur din fundul grădinii. O listă completă cu necazurile împăraţilor este dificil de întocmit, ca să nu mai vorbesc de efectul demobilizator pe care l-ar putea avea asupra fiecăruia dintre noi, cei care ne-am pus în gînd, nu-i aşa, să ocupăm o astfel de funcţie. Necazurile împăraţilor se trag rareori din exteriorul împărăţiei, căci ei au oşti nenumărate, iar oamenii, vorba lui Machiavelli, "iubesc aşa cum vor ei şi se tem aşa după cum vrea principele". Fisurile apar tocmai acolo unde oastea nu mai e de folos la remedieri. Deci pe moarte (sau morţi de-a binelea), împăraţii din basme lasă celor pe cale de a prelua puterea o ţară în plină criză economică (mere furate, holde călcate de cai năzdrăvani) ori politică (lupte între cei trei fii, moştenitoare furate de zmei, ba şi cîte un vecin incomod de talia lui **Tartacot** ori **Arăpuşca**). Cu alte cuvinte, chiar şi emanat să fii şi tot e greu să iei puterea şi să stabilizezi ţara.

Desigur, de vreme ce am deconspirat faptul că micul nostru **Îndreptar de învins zmeii** face referiri stricte la împărăţiile din basm, nu am cum să ascund, dintru început, cine va fi cel care va prelua cîrma ţării. E vorba de **Făt Frumos**, de **Ionică Făt Frumos**, de **Petre Făt Frumos** **ştebliă de busuioc, născut la miezul nopţii** etc. Pe noi, referindu-ne la problema puterii, ne interesează **calităţile de om politic ale lui Făt Frumos**.

Prima calitate pe care eroul nostru o are este discreţia. Discreţia este acea însuşire folositoare care îţi îndulceşte clipele de umilinţă din zilele în care stai "în umbră". Nimic nu pare a-l recomanda pe Făt Frumos ca urmaş la conducerea împărăţiei. Chiar şi cutumele se opun, el este mezinul, prîslea, mai are doi fraţi mai mari, nu e primul născut. Nici la război nu iese în faţă, rămîne împotmolit cu mîrţoaga ce i se dă în cine ştie ce bălţi ale drumului, prilej de ironii pentru soldaţi. Nici unul din cei care visează la putere nu văd în tînărul ce stă toată ziulica în cenuşă un pericol. Sigur, pe cînd toţi îl cred un neajutorat, el este cel care (preschimbat în Făt Frumos) bate oastea duşmană, se iubeşte cu frumoasa fată a împăratului, şi cît de uşor i-ar fi să o spună în gura mare, dar ce pericole l-ar prinde, cîte campanii de compromitere nu s-ar putea declanşa! Nu, el nu face asta, momentul preluării sigure a cîrmei nu este îndeajuns de aproape. "Anonimatul" ăsta te face iubit. Oamenii care nu sînt priviţi ca şi concurenţi primesc sfaturi bune şi dezinteresate. Prîslea este sfătuit să ceară armele şi calul tătălui său, memorie a unor vremuri victorioase. Prîslea, care "era năzdrăvan şi viteaz, însă nu ştia nime pe faţa pămîntului că el este viteaz", ştie să plece urechea la glasul calului, biată mîrţoagă răpciugoasă, biet Motoc pe care nimeni nu mai dă doi bani, dar care ştie toate dedesupturile victoriilor.

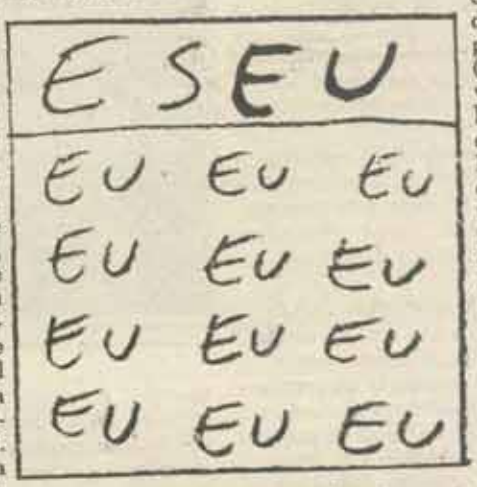

Să trecem însă la confruntarea cu **Zmeul**. Despre Zmeu mai trebuie să spunem că nu moare niciodată de moarte naturală, ci numai de moarte violentă. Nu există nici o informaţie despre un **Zmeu** sau **Zmeoaică** care să fi murit de bătrîneţe. Zmeii sînt cele mai puternice fiinţe de pe celălalt tărîm. Pe "tărîmul lumesc", pînă şi împăraţilor, atunci cînd se apropie bătrîneţea, cînd vederea şi puterea braţului le slăbec, le este frică de ei. Zmeilor nu le este frică nici de oştirile numeroase. Magnetici (fetele craiului fug noaptea să danseze în palaturile lor) şi necruţători, Zmeii sînt însăşi PUTEREA. Înfruntarea lui Făt Frumos cu Zmeul este o iniţiere în regulile puterii. Despre zmei, ca şi despre Putere, se spun tot felul de poveşti, imaginaţia lucrează febril, dar numai unul într-un basm vede cu adevărat Zmeul şi Puterea, iar pe relatările acestuia nu putem să ne bazăm, fiindcă acesta e singurul care nu are nici un interes să ne spună adevărul. Mai pe înţelesul tuturor, în acest moment, Zmeul poate fi un fel de "Ştefan Gheorghiu".

În primul rînd, Făt Frumos învaţă că pentru a lua puterea (adică viaţa Zmeului) trebuie să-i cunoşti regulile, obiceiurile. Şi trebuie să le pui în practică. Dacă Zmeul aruncă buzduganul, e bine, ca Făt Frumos, să arunci buzduganul. Trebuie apoi să înveţi să ai pretenţii, să fii costisitor (ce putere e aceea care nu costă?). Dacă Zmeul mănîncă "patru cuptoare dă pîine, cinci ghivoliţe, un butoi de rachiu şi tri buti di iin", atîtea să mănînci şi tu. Făt Frumos, chiar dacă la urmă nu mai poate digera totul, încearcă, cere. Şi, desigur, asemeni Zmeului, are pretenţia să fie "nici reci, nici calde"... Există cazuri în basme cînd Zmeul cedează, este înfrînt în luptă dreaptă, încă de la prima confruntare. (Modelul îl ştim: vîrît în pămînt pînă la gît şi retezat capul.) Cînd însă Făt Frumos apreciază că o înfruntare directă nu i-ar fi favorabilă, el îşi organizează la curtea Zmeului un adevărat serviciu de spionaj. În treaba asta, femeile nu sînt, crede viteazul, de neglijat. Ele sînt cele care află în ce constă puterea Zmeului. Chiar dacă la început spionii primesc informaţii false, ba şi cîte o palmă, în cele din urmă pot da informaţia bună (superb scenariu): "Află, muiere, că puterea mea e în munţii de cleştar. În munţi e un lac cu lapte dulce şi-n el o scroafă cu douăsprezece capete. În scroafă e o capră, în capră un iepure, în iepure o prepeliţă şi în prepeliţă două ouă. (Modelul românesc de seif, **n.n.**) Numai cel care pune mîna pe ale două ouă, ăla îmi ia puterile".

Că uneori puterea Zmeului stă în paloş, în nouă gărgăuni bine ascunşi ori în cal, asta are mai mică importanţă, de fapt nici nu e vorba de acelaşi zmeu. Important e să afli punctul vulnerabil şi să înveţi că acesta trebuie ascuns cu grijă.

În luptă deschisă e bine să ştii să-ţi faci aliaţi. Cînd Zmeul promite corbului că îi va da mîncare pe un an, Făt Frumos promite mîncare pe "toată viaţa". O fi corbul negru, dar ştie să opteze... Nici cacialmaua nu e exclusă, cînd Făt Frumos e mai firav; cînd trebuie să aducă lemne, iar Zmeul aduce un arbore, Făt Frumos ameninţă că aduce "întreaga pădure", ori fîntîna ori... sigur Zmeul nu e de acord, fiind acestea lăsate din străbuni. Tot din lupta cu Zmeul, din această iniţiere în Putere şi tehnologia ei, învaţă eroul nostru **şcoala de căpătîi a neîncrederii şi suspiciunii**. Cînd Zmeul îl pofteşte la masă (Cei trei fraţi şi Zmeul) el nu se încrede în bunele intenţii ale acestuia şi nu mănîncă, chiar dacă Zmeul e tot un mare zîmbet: "Dar lăsaţi, măi oamenilor, din mînă ale pustii de coasă şi veniţi după mine, că masa vă aşteaptă". Apoi "Aide băieţi şi întoarceţi-vă la lucru..." Numai miere e Zmeul nostru, numai "Măi dragă", însă Făt Frumos ştie (ca şi noi) că în bucate e sînge de om. Cînd Zmeul le spune să doarmă cu capul la margine, el îşi culcă fraţii invers, mai mult, mai cutezător, le mută pe fetele Zmeului în paturile lor. Neîncrederea, suspiciunea e de acum o lecţie învăţată. Nici în fraţii săi nu mai are învingătorul Zmeului încredere, nici în cămaşa din spate. La urcare pe tărîmul nostru, după ce a dat posibilitatea fraţilor să vadă bogăţiile luate de la Zmei, îi încearcă mai întîi pe aceştia, legînd în funie un bolovan în locul său. Şi bine face, fiindcă scapă încă o dată de la moarte.

Mai ştie Făt Frumos, după ce a fost uns împărat, că nici în cei care te-au scăpat de la moarte nu e bine să crezi. "Suspiciune şi vigilenţă", este de acum lozinca sa. Sigur, a luat puterea, a scăpat neotrăvit, a scăpat nemuşcat de şarpe şi de cîine graţie fratelui de cruce, Tuliman. Dar parcă ceva i-a scăpat, parcă i se ascunde ceva. Aşa că îl interoghează, iar acesta **povesteşte** (ce să facă, biet intelectual naiv şi devotat), povesteşte şi împietreşte. Nu-i nimic, o statuie e mai puţin periculoasă.

Cît despre fraţii săi, îi iartă. Aşa e creştineşte. Un gest de iertare impresionează pozitiv poporul. Îi iartă, desigur, dacă Dumnezeu îi iartă. Aşa că se trag săgeţi în sus, iar dacă Dumnezeu e mărinimos, bine. Şi să vezi minune, se creşte poporul, Dumnezeu nu e mărinimos. Voia Lui, karma...

Sigur, orice basm sfîrşeşte cu o nuntă la care povestitorii sînt şi ei invitaţi. Sper că nici eu nu voi fi uitat. Mireasa este Ileana Cosînzeana, cea care trăise şi se iubise trupeşte cel puţin trei ani de zile cu Zmeul. Cîte secrete nu a aflat ea în nopţile lungi, în molcomele clipe de postludiu de la Zmeu! Dar acum gelozia e deja un sentiment bun pentru popor, iar nu **ad usum delphini**.

Ca bun român nu pot să trec cu vederea şi alte calităţi ale lui Făt Frumos: este viteaz, bun, modest, are spirit de sacrificiu, ajută animalele rănite, se roagă lui Dumnezeu, scapă oamenii de ameninţarea fiarelor, dă pomană creştinilor etc. Dar calităţile aste sînt scrise deja în **Manuale** şi apoi acestea fac parte din basmele bune de spus numai celor din **opoziţie** şi nu celor de la putere.

Ceea ce, totuşi, trebuie să reţinem, şi pentru orice om care a citit în viaţa lui cîteva basme e limpede, sînt următoarele: Zmeul este un simbol al Puterii. Ca şi Puterea, el este o abstracţie, e parcă pe alt tărîm. Făt Frumos are toate calităţile Zmeului. Pe deasupra e mult **mai frumos**, are "faţă umană". El este în lumea noastră **reprezentantul concret al Zmeului**. Făt Frumos este personalizarea Puterii.

VÁCLAV HAVEL:

"GODOT NU VA VENI, PENTRU CĂ EL NU EXISTĂ"

(Discursul de recepţie ţinut de Václav Havel la "Academia de Ştiinţe Morale şi Politice" – l'Institut de France – cu prilejul primirii sale ca membru asociat străin, la data de 27 octombrie a.c.)

Vin dintr-o ţară ce a trăit mulţi ani în aşteptarea libertăţii sale. Să-mi fie permis aşadar să profit de această ocazie pentru a prezenta o scurtă reflexie despre fenomenul aşteptării.

Există mai multe feluri de a aştepta. "Aşteptîndu-l pe Godot", ca întruchipare a descătuşării sau a salutului universal, se situează la una din extremităţile paletei foarte largi ce acoperă diversele forme de aşteptare. Pentru mulţi dintre noi, cei ce trăiam în spaţiul comunist, aşteptarea era ades resimţită dacă nu ca o stare permanentă, în orice caz, destul de aproape de această poziţie limită. Încercuiţi, cuprinşi şi colonizaţi din interior de sistemul totalitar, indivizii îşi pierduseră orice speranţă în găsirea vreunei ieşiri, îşi pierduseră voinţa de a acţiona şi chiar sentimentul că ar putea acţiona. Pe scurt, îşi pierduseră speranţa.

Şi totuşi, ei nu pierduseră nevoia speranţei; de altfel, nici nu o puteau pierde, deoarece, fără speranţă, viaţa se goleşte de sensul ei. De aceea, ei îl aşteptau pe Godot. Dar Godot – cel aşteptat – nu vine niciodată, pentru simplul motiv că el nu există; el nu este decît un substitut al speranţei. Produs al neputinţei noastre, el nu este o speranţă, ci o iluzie. O bucată de cîrpă, ea însăşi plină de găuri, servind la peticirea unui suflet sfîşiat. Speranţa indivizilor fără speranţă.

La cealaltă extremitate era un alt fel de aşteptare: aşteptarea sub forma răbdării. O aşteptare animată de credinţa că a rezista spunînd adevărul este o chestiune de principiu, că aşa trebuie făcut, fără a calcula dacă mîine sau vreodată acest angajament va da roade sau va fi în zadar. O aşteptare întărită de convingerea că a repeta adevărul are un sens în sine, fie şi numai cel al unei breşe în regnul minciunii generalizate.

Aşteptarea ca formă a speranţei

Apoi, dar numai în al doilea rînd, o aşteptare inspirată de convingerea că sămînţa va încolţi într-o bună zi. Neştiind nimeni cînd. Poate pentru alte generaţii. Această atitudine, pe care, simplificînd, o vom numi disidenţă, presupunea şi cultiva răbdarea. Ea ne-a învăţat să aşteptăm; aşteptarea sub forma răbdării. Aşteptarea ca formă a speranţei şi nu ca o expresie a disperării. Am putea spune că aşteptîndu-l pe Godot este lipsit de sens, este a te minţi pe tine însuţi, deci o pierdere de timp; pe cînd acest al doilea mod de aşteptare are un sens: el nu mai e o dulce minciună, ci o viaţă amară împlinită în adevăr.

"A-l aştepta pe Godot" reprezintă aşteptarea înfloririi unui crin pe care, în fapt, nu l-am sădit niciodată.

Să evităm orice fel de neînţelegere: cetăţenii care trăiau în spaţiul comunist nu se împărţeau în cei ce-l aşteptau pe Godot şi disidenţi. Eram toţi, într-o oarecare măsură, cînd printre cei ce-l aşteptau pe Godot, cînd disidenţi, unii optînd cu precădere pentru prima soluţie, iar ceilalţi pentru a doua. Această experienţă, aşa cum a fost ea, s-ar putea reduce la constatarea că untip de aşteptare nu valorează mai mult decît celălalt. Reflexia mea însă nu derivă dintr-o nevoie apăsătoare de a evoca nostalgic trecutul. Ea trebuie să mă conducă la descoperirea a ceea ce această experienţă reprezintă pentru prezent şi pentru viitor.

Să-ţi asumi cu înţelepciune trecutul

Permiteţi-mi să vă vorbesc la persoana întîi: exersat fiind cu această capacitate stoică de a aştepta, capacitate specifică disidenţilor, şi convins de sensul ei profund, în aceşti ultimi trei ani care s-au scurs de la paşnica revoluţie anti-totalitară, mă scufundasem într-o nerăbdare disperată. Mă tortura gîndul că transformările înaintau prea încet, că ţara nu avea încă o nouă constituţie democratică, că cehii şi slovacii tot nu ajunseseră să se înţeleagă asupra coexistenţei lor într-un acelaşi stat, că nu ne apropiam destul de repede de lumea democratică occidentală şi de structurile ei, că nu eram capabili să ne asumăm cu înţelepciune trecutul, că eliminam prea încet resturile vechiului regim şi toată dezolarea lui morală.

Îmi doream cu disperare ca cel puţin unul din aceste obiective să fie realizat, pentru ca munca ce o îndeplineam în fruntea unei ţări să ajungă la un rezultat vizibil, incontestabil, tangibil. Îmi era greu să mă resemnez cu ideea că politica este un proces fără sfîrşit (ca şi Istoria), proces care nu ne permite niciodată să spunem că ceva este terminat, îndeplinit.

Ca şi cînd aş fi uitat de tot să aştept; să aştept în singurul fel ce avea vreun sens.

Astăzi, de la distanţă, am tot timpul să mă regîndesc la toate acestea. Şi încep să înţeleg cum eu căzusem sub povara acestei forme de nerăbdare, oh, cît de nimicitoare, a civilizaţiei tehnocratice moderne, pătrunsă de raţionalitatea ei, convinsă pe nedrept că lumea este un careu de rebus în care nu există decît o unică soluţie corectă – aşa-zis obiectivă – la problemă; o soluţie căreia îi sînt singurul în măsură de a-i decide termenul final.

Fără să-mi dau seama, cădeam, de facto, sub povara certitudinii perverse că aş fi stăpînul absolut al realităţii, stăpîn ce ar avea o unică vocaţie: aceea a desăvîrşirii acestei realităţi după o formulă dinainte făcută. Şi cum mie singur îmi revenea alegerea momentului, nu era nici un motiv care să mă împiedice s-o fac de îndată.

În fine, credeam că timpul îmi aparţine.

A fost o imensă eroare.

Lumea, Fiinţa şi Istoria sînt guvernate de un timp ce le este propriu, un timp în care, este adevărat, putem interveni creativ, dar pe care nimeni nu-l poate stăpîni în întregime. Lumea şi Fiinţa nu se supun orbeşte poruncilor vreunui tehnocrat sau vreunui tehnician al politicii.

Dacă Lumea, Fiinţa şi Istoria îşi au propriile surprize şi secrete ce surprind raţiunea modernă – ce este în fapt raţionalistă –, este pentru că ele urmează de asemenea şi o traiectorie sinuoasă şi subterană ce le este proprie. A dori suprimarea acestei "sinuozităţi" impenetrabile, printr-un baraj infernal, comportă multe riscuri, de la pierderea pînzei freatice şi pînă la schimbările tragice ale biosferei.

Gîndindu-mă la nerăbdarea mea politică, sînt nevoit să constat că omul politic de azi şi de mîine – permiteţi-mi folosirea conceptului de "om politic post-modern" – trebuie să înveţe să aştepte în adevăratul şi profundul sens al cuvîntului. Nu mai e vorba de a-l aştepta pe Godot. Această aşteptare trebuie să traducă un anume respect pentru mişcarea şi derularea intrinsecă a Fiinţei, un respect pentru natura lucrurilor existente şi pentru dinamica lor autonomă ce rezistă la toate manipulările violente; această aşteptare trebuie să se sprijine pe dorinţa de a da oricărui fenomen libertarea de a-şi

Chesnot-Sipa Press

dezvălui propriul fundament, adevărata sa substanţă. Comportamentul omului politic post-modern nu mai trebuie să se manifeste printr-o analiză impersonală, ci printr-o viziune personală. În loc să se sprijine pe orgoliu, ar trebui să se hrănească din umilinţă.

A înţelege Lumea

Deosebindu-se astfel de o maşinărie, lumea refuză controlul absolut. Cum, de asemenea, nici nu poate fi reconstituită de la cap la coadă bazîndu-ne pe vreun concept tehnic. Utopiştii care cred astfel termină prin a provoca suferinţe oribile. Desprinsă astfel de sufletul uman (unic prin esenţă), raţiunea, cînd se instituie în motor principal al tuturor acţiunilor politice, nu poate conduce decît la violenţă.

Lumea se revoltă împotriva ordinii impuse de creier; creier ce pare a fi uitat că nu reprezintă decît o modestă parte din această arhitectură infinit mai bogată ce se numeşte lume. Cu cît lumea este, cu rigoare şi nerăbdare, mai constrînsă categoriilor raţionale, cu atît mai mari sînt exploziile iraţionalităţii cu care ne surprinde.

Da, eu însumi critic sarcastic al tuturor exegeţilor orgolioşi ai acestei lumi ce este a noastră, a trebuit să-mi amintesc că nu ajunge să explici lumea, ci trebuie să o şi înţelegi. Nu ajunge să-i impui lumii propriile tale cuvinte, trebuie să întinzi şi urechea, dînd ascultare "polifoniei" mesajelor adesea contradictorii. Nu-i de ajuns să descrii

în termeni ştiinţifici mecanismul lucrurilor şi al fenomenelor. Trebuie să le şi simţi şi să le verifici în adîncul sufletelor lor.

Nu trebuie să socotim doar pe calendarul ce ni l-am fixat pentru a acţiona asupra lumii; trebuie onorat şi un calendar infinit mai complex, cel pe care lumea şi-l impune şi care este parte integrantă a miilor de calendare autonome ce guvernează o multitudine infinită de fenomene naturale, istorice şi umane.

Nu trebuie aşteptat Godot.

Godot nu va veni pentru că el nu există.

De altfel, Godot este imposibil de inventat. Exemplul tip al unui Godot imaginar, cel ce a şi sosit, (deci unul fals), şi care pretindea că ne va salva, dar care n-a făcut decît să distrugă şi să decimeze. El a fost comunismul.

Am constatat cu groază că nerăbdarea mea cu privire la restabilirea democraţiei avea ceva comunist în ea. Sau, mai general, ceva raţionalist. Am dorit să fac Istoria să avanseze la fel cum un copil trage de o plantă pentru a o face să crească mai repede.

O plantă nu poate fi păcălită, cum, de altfel, nici Istoria nu poate fi păcălită. Dar planta poate fi udată. Cu răbdare. Zi de zi. Cu umilinţă, dar şi cu dragoste.

Vin dintr-o ţară plină de oameni nerăbdători

Dacă oamenii politici şi cetăţenii ar învăţa să aştepte în adevăratul sens al cuvîntului, manifestîndu-şi astfel respectul pentru ordinea intrinsecă a lucrurilor şi a insondabilelor lor profunzimi, dacă ar înţelege că orice lucru pe lumea asta dispune de timpul său, că cel mai de preţ lucru este, mai presus de ceea ce aşteaptă ei de la lume şi de la Istorie, să ştie ce aşteaptă lumea şi Istoria la rîndul lor de la ei, atunci umanitatea nu poate sfîrşi chiar aşa de rău cum ne-o imaginăm citeodată.

Vin dintr-o ţară plină de nerăbdători. Ei sînt atît de nerăbdători, poate pentru că l-au aşteptat atît pe Godot şi că, în sfîrşit, au senzaţia că a sosit. Este o eroare la fel de monumentală ca şi cea a aşteptării lor. Godot n-a sosit. Şi e foarte bine aşa, deoarece dacă un Godot ar fi sosit, el n-ar fi putut să fie decît cel imaginar, Godot-ul comunist. Numai că ceea ce trebuia să se coacă s-a copt. Poate că acest fruct s-ar fi copt mai repede dacă am fi ştiut să-l udăm mai bine. Nu avem acum decît o singură misiune: transformarea fructelor acestei recolte în seminţe noi, iar pe acestea din urmă să le semănăm şi să le udăm cu răbdare.

Nu există nici un motiv de îngrijorare atît timp cît semănatul şi udatul sînt bine făcute. Ajunge să înţelegem că aşteptarea noastră nu este lipsită de sens, pentru că ea este generată de speranţă şi nu de disperare, de credinţă şi nu de deznădejde, de umilinţă în faţa timpului acestei lumi şi nu de teamă. O aşteptare nu plictisită, ci tensionată. O astfel de aşteptare este mai mult decît o simplă aşteptare. Este viaţa, viaţa ca participare în bucurie la miracolul Fiinţei.

Traducere de
VASILE DAMIAN

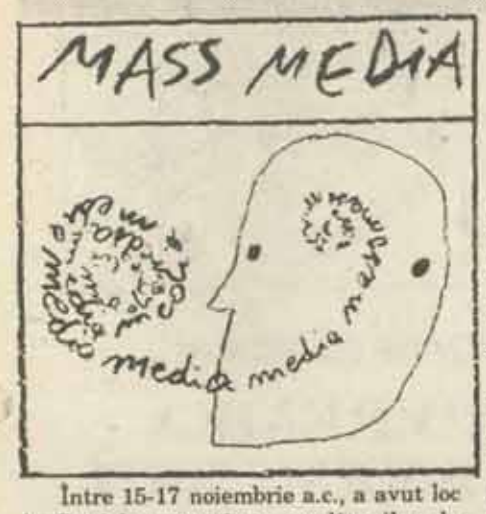

În sprijinul presei

Între 15-17 noiembrie a.c., a avut loc la Zürich o reuniune a editorilor de jurnale din Europa Centrală şi de Est, organizată de Freedom Forum (cea mai mare fundaţie pentru mass-media din Statele Unite) în colaborare cu FIEJ (Federaţia Internaţională a Editorilor de Jurnale) şi s-a bucurat de participarea unor personalităţi marcante: **Chris Wells**, vicepreşedintă a FF, **Gregory Berzonsky**, coordonator pentru Europa al FF, **Timothy Bolding** şi **Johnston Mitchell** din partea FIEJ.

A doua reuniune (după cea din primăvară de la Varşovia) a editorilor de jurnale din fostele ţări comuniste a abordat probleme specifice presei: legislaţie, producţie, difuzare. Pornindu-se de la cîte o comunicare susţinută de reprezentanţi ai presei din ţările Europei occidentale sau din Statele Unite, ziariştii din fostele ţări socialiste (obligaţi în perioada actuală să-şi asume, în cele mai multe cazuri, şi rolul de editor sau de manager) au descris, pe rînd, situaţia presei din ţara lor, dificultăţile cu care se confruntă şi soluţiile pe care le-au adoptat.

În cursul dezbaterilor, nu de puţine ori am avut senzaţia că toţi ziariştii, bulgari, cehi, polonezi, lituanieni, români aparţinem aceluiaşi spaţiu. Acelaşi tip de relaţie greoaie cu Puterea (în ceea ce priveşte de pildă, accesul la informaţie), aceleaşi greutăţi economice în condiţiile economiei de piaţă, aceeaşi instituţie de stat malefică (numită la noi RODIPET) care păstrează încă monopolul asupra distribuţiei.

Faţă de aceste probleme însă am remarcat şi deosebiri: în majoritatea ţărilor foste socialiste (chiar şi în ceea ce pînă nu de mult se numea Iugoslavia) s-au creat asociaţii ale editorilor de jurnale (afară de România, Rusia şi Lituania), asociaţii care s-au afiliat la organisme internaţionale şi care, prin programele concrete, exercită presiuni asupra guvernelor respective (cum se ştie, nu prea prietenoase cu presa).

Întorcîndu-mă de la Zürich, am înţeles că ziariştiilor români nu le-au lipsit contactele nici cu Freedom Forum, nici cu FIEJ. Să fi rezultat din aceste contacte acel SZR despre care nimeni nu mai ştie nimic sau acel AZR despre care toată lumea (ziaristică) ştie că face doar paşapoartele de serviciu? Sau să fie vorba de aceeaşi boală, trist cronicizată la noi, a incapacităţii de a forma o echipă?

Lucrările reuniunii de la Zürich s-au încheiat prin adoptarea unei rezoluţii privind crearea unui Forum al Asociaţiilor Editorilor de Ziare din Europa Centrală şi de Est. Prin publicarea acestei rezoluţii îi invit pe toţi colegii mei, ziariştii, să medităm împreună la necesitatea creării unui organism naţional adevărat care să sprijine nu persoane, ci chiar presa.

RODICA PALADE

Crearea Forumului Asociaţiei Editorilor de Ziare din Europa Centrală şi de Est.

17 noiembrie 1992 – Zürich 1992 – Zürich, Elveţia.

Această rezoluţie a fost adoptată de participanţi la sfîrşitul unei întruniri de două zile a Asociaţiei Editorilor de Ziare din Europa Centrală şi de Est sub egida Freedom Forum şi a FIEJ.

Sîntem de acord cu crearea Forumului Asociaţiei Editorilor de Ziare din Europa Centrală şi de Est. Forumul va comunica probleme de interes comun editorilor din Europa Centrală şi de Est. Pentru aceasta:

☛Informaţiile despre evenimentele curente din activitatea editorilor din regiune vor fi comunicate printr-un buletin de ştiri trimestrial;

☛vor fi organizate seminarii şi discuţii privind probleme pentru cazuri individuale de ziare/sau pe o bază naţională sau regională;

☛se vor organiza întruniri regulate ale Forumului pentru găsirea unor soluţii pentru probleme comune editorilor de ziare;

☛se va crea un sistem de comunicare electronică prin care asociaţiile jurnaliştilor din Europa Centrală şi de Est vor fi legate de restul lumii.

Dr. MIKLOS BREITNER, reprezentantul Asociaţiei Editorilor de Ziare din Ungaria, a fost desemnat Director coordonator al acestui Forum. În următoarele trei–şase luni va fi publicat şi distribuit primul buletin informativ al Forumului; se va organiza un grup de studiu (asupra unei teme ce urmează a fi stabilită) şi se va organiza următoarea întrunire de planificare a Forumului.

Seminarul privind legea presei în România

THE FREEDOM FORUM
FREE PRESS, FREE SPEECH, FREE SPIRIT.

Seminarul privind legea presei în România, organizat de Federaţia Internaţională a Editorilor de Ziare (FIEJ), ce s-a desfăşurat la Bucureşti între 2 şi 4 decembrie a.c., aşa cum s-a precizat şi în prezentarea întîlnirii, s-a axat pe: identificarea problemelor ziariştilor şi ale presei; propunerea de soluţii şi strategii de lobby pentru extinderea drepturilor membrilor presei libere; căi de perfecţionare a legii presei în România pentru o apropiere de standardele europene atît a legislaţiei cît şi a practicării presei. În faţa ziariştilor, studenţilor şi politicienilor români au fost prezenţi patru reprezentanţi ai FIEJ: **Dirk Voordkhoof** (profesor de drept în mass-media la Universitatea Ghent – Belgia); **Sandra Colliver**, (expert juridic al Asociaţiei Internaţionale împotriva Cenzurii "Articolul XIX"; **Kent Middleton**, (profesor de ziaristică Universitatea Georgia – S.U.A.) şi **Johnston Mitchell** (coordonator FIEJ); oaspeţii au prezentat exemple şi documente din legislaţia americană şi a Consiliului Europei pe marginea cărora s-au făcut comparaţii cu situaţia presei în România.

Dezbaterile seminarului au debutat cu revederea schimbărilor survenite în ţara noastră după alegeri şi cu analizarea prevederilor constituţionale privind presa liberă în România. S-a discutat pe marginea defăimării în presă, a insultelor la adresa instituţiilor statului şi a oficialităţilor, a trădării şi instigării la rebeliuni publice, a limbajului insultător împotriva grupurilor identificabile. Foarte dezbătută a fost sesiunea 8: accesul la şi dezvăluirea informaţiilor deţinute de autorităţi; accesul la şi dezvăluirea informaţiilor deţinute de persoane sau organizaţii private sau documentele şi procedurile Curţii.

DOSARE DESCHISE

Dl. prof. Kent Middleton a prezentat legislaţia americană privitoare la accesul la informaţii. Există două surse principale de informaţii: dosarele şi şedinţele. În majoritatea statelor democratice şi în documentele Consiliului Europei se precizează că, în principiu, dosarele şi şedinţele administraţiei sînt deschise.

Toate agenţiile au dosarele deschise. Taxele pentru accesul la dosare şi copiere trebuie să fie rezonabile şi diferă în funcţie de persoana care cercetează dosarul (mai mari pentru avocaţi, mai mici pentru secretare). Dosarele care sînt păstrate închise pentru securitatea statului sînt ţinute de guvern, însă ziariştii pot cere motivul pentru care un dosar este închis şi acest lucru trebuie făcut public. Disputele dintre presă şi jurnalişti pe marginea unui dosar, conform legislaţiei americane, pot ajunge în faţa Curţii, dar, de obicei, tribunalele nu decid împotriva guvernului. Reporterii reuşesc să obţină informaţii despre dosarele secrete prin "scurgerile de informaţii", organizate sau nu de anumite persoane importante, motiv pentru care există o tensiune între administraţia de stat şi ziarişti. Foarte rar însă jurnaliştii sînt chemaţi în judecată.

Există evident excepţii. Se protejează prin statut veniturile financiare, starea medicală sau alte afaceri strict personale. Astfel de informaţii sînt considerate publice dacă nu amestecă viaţa privată sau cu consimţămîntul persoanei în cauză. Aceste excepţii sînt prevăzute în mod specific în lege şi altele nu există. Sînt foarte mulţi oameni de afaceri, în special japonezi, care se folosesc de legea liberului acces la informaţii. Cert este că o persoană din administraţie care opreşte accesul la un dosar este chemată în judecată şi plăteşte daune. Ziarele mari cheltuiesc mulţi bani pentru astfel de procese, pe care de multe ori le cîştigă. Concluzia: este necesară o lege care să statuteze accesul la dosare, ca o condiţie a liberului acces la informaţie.

ŞEDINŢE DESCHISE

Şedinţele organizate de administraţie trebuie să fie publice. Excepţie fac şedinţele în care participanţii votează public că se vor discuta probleme secrete; după încheierea şedinţei rezultatele trebuie făcute publice. Deci accesul presei şi a publicului trebuie să fie liber iar şedinţele anunţate din timp. În cazul ţării noastre, unde foarte multe şedinţe ale autorităţilor se ţin cu uşile închise sau cu acces limitat al presei, o astfel de lege este foarte necesară. Din păcate, ea nu este dorită de putere, care limitează accesul la informaţii cît poate de mult.

Cînd oare şedinţele Consiliului Naţional al Audiovizualului vor fi deschise, cînd Parlamentul îşi va deschide uşile publicului, cînd se va renunţa la şedinţele închise ale comisiilor parlamentare? Aceste şedinţe ar trebui, conform standardelor europene, să fie publice, iar acest lucru trebuie precizat în statutul lor. Se impune deci modificarea regulamentelor celor două Camere ale Parlamentului, cu precizarea expresă că şedinţele sînt publice, iar acest fapt să fie într-adevăr pus în practică. Au fost studiate două cazuri de oprire a accesului la informaţie: participarea reprezentanţilor Comitetului Helsinki – România la şedinţele parlamentului în timpul dezbaterilor asupra legii alegerilor şi cazul TV Timişoara, căreia i s-a retras dreptul de emisie nejustificat în favoarea unui post finanţat de I. C. Drăgan.

CONFERINŢA DE PRESĂ - UNELE CONCLUZII

Seminarul s-a încheiat cu o conferinţă de presă. Prima întrebare a fost directă: "Consideraţi necesară o lege a presei în România?" Răspunsurile au fost clare:

Dirk Voordkhoof: "Cred că este utilă existenţa unei legislaţii pe următoarele probleme: accesul liber al presei la şedinţele Parlamentului, ale comisiilor parlamentare şi alte şedinţe ale administraţiei; libertatea circulaţiei informaţiei; reformularea articolului 30 din Constituţia României referitor la defăimarea ţării şi prevederea în Codul Penal a pedepselor pentru calomnie ".

Sandra Colliver: "O lege a presei nu este necesară. Starea presei este critică azi în România. Există patru factori care fac libertatea presei în România printre cele mai reduse: 1. lipsa de protecţie fizică a ziariştilor; 2. restricţia din Constituţie referitoare la defăimarea ţării şi naţiunii; 3. lipsa transparenţei în activitatea guvernamentală; 4. numărul mare al ziarelor extremiste care publică incitări la ură şi violenţă... Niciodată un jurnalist nu ar trebui privat de libertate sau de posibilitatea practicării profesiei decît dacă provoacă violenţă. Poate fi amendat, obligat la dezminţire, dar nu privat de libertate".

Kent Middleton: "Codul deontologic este foarte important. În ţările democrate funcţionează «consilii de presă» care dezbat cazurile de presă. Hotărîrile lor nu sînt legi, dar sînt respectate de majoritatea ziariştilor... ".

Johnston Mitchell: "FIEJ crede din toată inima într-o lege a presei, şi unul din scopurile acestui seminar a fost acela de a ne concentra asupra acestei probleme. Importantă este colaborarea tuturor ziarelor şi a organizaţiilor de presă pentru apărarea intereselor comune. Ar trebui urmărit exemplul presei din Europa Centrală şi de Est care este mai avansată decît cea din România".

Delegaţia FIEJ va întocmi un raport ce va fi prezentat Consiliului Europei şi FIEJ. Cert este că situaţia presei libere în România trebuie mult îmbunătăţită, libertatea şi protecţia ziariştilor precum şi accesul şi dreptul la informaţii fiind mult viciate de reminiscenţele totalitarismului.

REMUS ANDREI ION

CULTURA

LETTRE INTERNATIONALE

B. ELVIN

"Revista e o lecţie de democraţie în cultură"

Care consideraţi că sînt trăsăturile definitorii ale revistei "Lettre Internationale"?

"Lettre Internationale" este în primul rînd caracterizată prin implicarea în procesul de construcţie a unităţii spirituale europene, prin toleranţa faţă de părerile cele mai diferite, prin vehemenţa ideilor şi nu a expresiilor. Cred că revista este o foarte bună lecţie de democraţie în cultură, pentru că punctele de vedere cele mai deosebite conviețuiesc paşnic; nimeni nu se simte jignit dacă pe aceeaşi pagină apare o opinie contrară. A doua trăsătură care mi se pare importantă este larga circulaţie a ideilor pe care o asigură "Lettre Internationale" prin cele 12 ediţii şi prin posibilitatea ca fiecare versiune să preia din celelalte ediţii textele cele mai interesante. În fine, o a treia caracteristică este faptul că revista este preocupată de dilemele ceasului de faţă şi de care dă seama în eseuri, poeme, nuvele, reportaje. Publicaţia a iniţiat (şi aici cred că se află şi unul din secretele succesului ei) o seamă de scrieri la graniţa dintre proza propriu-zisă şi reflecţia asupra contemporaneităţii, precum şi analize extrem de nuanţate şi de fidele ale perioadei post-totalitare din fostele ţări comuniste. De fapt, "Lettre Internationale" a fost înainte de 1989 principala publicaţie a celor ce încercau să se exprime liber în ţările din Est şi, evident, nu aveau posibilitatea.

Din ceea ce am spus pînă acum s-ar putea deduce că revista se ocupă mai mult de partea răsăriteană a lumii. Nu este aşa. Eu am subliniat acest aspect. Revista încearcă să înfăţişeze în primul rînd situaţia Europei, punînd faţă în faţă fenomenele ce au loc în ţările din Est şi din Vest. Şi nu numai atît, ea prezintă marile evenimente planetare raportate la spiritualitatea europeană contemporană.

Evident, revista nu se adresează oricui. Este o publicaţie pentru un cititor sătul de presa de senzaţie şi care, pe lîngă informaţia imediată, simte nevoia unui răgaz de reflecţie. Ea se adresează celui care vrea să mediteze la ceea ce se întîmplă astăzi în lume. Acestui tip de lector revista îi poate răspunde prin texte ale unora din cele mai prestigioase inteligenţe şi talente contemporane.

Cine a avut iniţiativa editării variantei româneşti de către Fundaţia Culturală Română?

Iniţiativa a pornit, cred, din amîndouă direcţiile, adică şi a lui Antonin J. Liehm, directorul lui "Lettre Internationale", şi a lui Augustin Buzura. Antonin Liehm a fost invitat la Bucureşti de către preşedintele Fundaţiei Culturale Române, unde au discutat şi au căzut de acord cu privire la editarea acestei reviste. Nu cunosc împrejurările în care s-a încheiat înţelegerea, dar le pot presupune. Ştiu că Augustin Buzura era foarte apropiat de Liehm încă înainte de 1989. Trebuie să amintesc aici meritul domnului Buzura, care susţine o publicaţie costisitoare prin tirajul său redus.

Din ce fonduri este editată revista?

Deocamdată o finanţează Fundaţia Culturală Română. Există şi o promisiune din partea Comisiei Culturale a Parlamentului European.

ROGER CÂMPEANU

"Nu împărţim scriitorii în scriitori de dreapta şi de stînga"

Cum se realizează colaborarea între ediţiile naţionale?

Există un procedeu simplu care poate ajuta la acest dialog al culturilor. La apariţia fiecărui număr sau la realizarea sumarului se trimite tuturor ediţiilor consoare cîte un mic rezumat al textelor care ni se par nouă de excepţie, pe care ele le pot prelua. Noi sperăm că pe parcurs, pe măsură ce ediţia românească se va consolida, textele noastre vor fi preluate cu asiduitate de către ediţiile din Italia, Franţa, Germania, Spania, în aşa fel încît să putem stabili un dialog între diferitele modalităţi de a privi fenomenele în lumea contemporană.

Aş vrea să accentuez faptul că, în cele trei numere ale ediţiei româneşti apărute pînă acum, contribuţia românească nu a fost una oarecare. Ea a reunit nume de prestigiu din ţară şi din diasporă, de la Andrei Pippidi, Mircea Cărtărescu, pînă la Norman Manea, Ion Vianu sau Mircea Iorgulescu. În partea de proză românească sînt incluse texte de excepţie, o spun fără nici un fel de falsă modestie (nici n-aş avea de ce, pentru că nu sînt ale mele). Noi încercăm ca prin partea românească din compoziţia fiecărui număr, care nu e neglijabilă (cam 25-30 %), să intrăm în circuitul valorilor europene, pentru că scopul dublu al revistei este să apropie gîndirea europeană de România, considerînd că mai ales prin cultură se poate intra în Europa, şi în acelaşi timp să aducem Europei ceva din gîndirea românească.

Cum aţi defini orientarea politică a revistei?

Eu aş defini-o ca o largă reprezentare a gîndirii contemporane europene de diverse nuanţe, fără nici un fel de restricţie în afirmarea opiniilor libere. Părerile exprimate în paginile revistei sînt foarte deschise, foarte nuanţate, gama lor este largă, pornind de la analiza situaţiei ţărilor din Estul Europei, pînă la viziunea pe care Occidentul o are asupra mişcării politice din Europa.

Parcurgînd primele numere ale revistei am remarcat totuşi o orientare spre stînga.

Eu nu cred că este o orientare spre stînga. În paginile revistei veţi găsi texte extrem de variate şi de nuanţate. Numai că noi nu împărţim scriitorii în scriitori de stînga şi scriitori de dreapta. Şi nu vrem să publicăm scriitori de dreapta într-un soi de compensaţie cu scriitorii de stînga. Nu cred că putem gîndi spiritualitatea lumii contemporane în aceşti termeni. Ion Vianu sau Adam Michnik nu pot fi definiţi ca fiind de dreapta sau de stînga. Pentru mine e important ca o revistă să mă informeze exact şi cu obiectivitate asupra contextului în care mă aflu. În această idee citesc şi "Lettre Internationale", şi revista "22", cu care uneori sînt perfect de acord, uneori am alte opinii sau doar nuanţe, dar nu de dreapta sau de stînga.

Mulţi consideră că "Lettre Internationale" este o revistă elitistă. Sînteţi de acord?

Eu cred că într-adevăr revista este într-un fel elitistă, în sensul că se adresează unui cerc restrîns de cititori, intelectualităţii în general. Dar cred că, încet-încet, vom reuşi să penetrăm cu ea într-un public mai larg şi că vom reuşi să instituim ideea de dialog civilizat, de dialog adevărat. Revista va putea sluji integrării României în cultura europeană nu numai sub aspectul contribuţiilor eseistice, dar şi a modului de gîndire.

A consemnat
OANA ARMEANU

OANA ARMEANU

"VREMEA AVENTURII EUROPENE"

A sosit "vremea aventurii europene"; într-o Europă "de la Atlantic la Urali", "lansăm o provocare statornică la adresa a ceea ce s-ar putea numi provincialismul marilor culturi"; "am dori ca Europa Centrală, precum şi Europa de Est, inclusiv Rusia, să nu mai fie înfăţişate ca aparţinînd unei lumi îndepărtate, percepută numai în momente de criză sau cu prilejul unor acte de disidenţă; am vrea ca vocile lor originale, de atîtea ori înăbuşite, să fie permanent auzite şi să se restabilească astfel, dincolo de clivajele politice sau instituţionale, o continuitate a dialogului, a schimbului de idei"; "am dori ca autorii noştri... să nu trateze numai problemele particulare ale ţărilor lor, să nu se raporteze doar la culturile lor naţionale, ci fiecare să vorbească deopotrivă despre ceilalţi şi celorlalţi", "revista nu se adresează, aşadar, celor interesaţi de o ţară anume, ci tuturor cititorilor de pe vechiul continent" – iată în cîteva puncte programul revistei "Lettre Internationale", iniţiată în 1984, de Antonin J. Liehm.

Gîndită ca unul din factorii "moderatori" ai spiritualităţii de azi pentru Europa de mîine (Casa comună a Europei), "Lettre Internationale" şi-a adecvat strategia acestui program. Şi anume: "ediţiei pilot" (cea franceză) i s-au adăugat altele, "naţionale" – în Italia (simultan cu cea franceză), la Berlin, Madrid, Praga, Belgrad, Zagreb, Budapesta, Sankt Petersburg şi altele. Ediţia pilot şi ediţiile naţionale se "conţin" reciproc, în sensul că fiecare ediţie naţională preia 50-60 % din cuprinsul ediţiei pilot (cu libertatea de a selecta textele din orice număr al ei, indiferent de data apariţiei lui), restul fiind completat cu texte proprii sau publicate în celelalte ediţii naţionale.

Receptivitatea faţă de mutaţiile ideilor şi ale mentalităţilor, reflectate dinamic într-o perspectivă unitară, integratoare, calitatea colaboratorilor, ţinuta grafică deosebit de îngrijită fac din "Lettre Internationale" o revistă de elită, adresată, de altfel, elitei intelectuale contemporane. O sumară trecere în revistă a celor care au semnat în paginile sale este concludentă: Antonin J. Liehm (coordonatorul tuturor ediţiilor), Umberto Eco, Juan Goytisolo, Leonardo Sciascia, Václav Havel, Tzvetan Todorov, Mario Vargas Llosa, Ileana Mălăncioiu, Alberto Moravia, Andrei Bitov, Siegfried Lenz, Ana Blandiana, Norman Manea, Nadine Gordimer, Bohumil Hrabal, Marin Sorescu, Adam Michnik etc.

Revista se bucură de o largă recunoaştere internaţională. În acest an i s-a acordat, de pildă, la Sevilla, premiul **Stendhal**.

Ediţia română a luat naştere în februarie 1991, prin încheierea unui contract între "Lettre Internationale" şi Fundaţia Culturală Română, primul număr fiind tipărit în mai 1991. Pînă acum au apărut trei numere şi e în pregătire al patrulea (ediţia pilot se află la nr. 34). Tirajul este de 3.000 de exemplare (faţă de 30.000 – ediţia franceză şi cea germană), dintre care 1.500 se difuzează în străinătate, iar 1.500 în ţară, prin intermediul reţelei de librării din cîteva oraşe: Bucureşti, Botoşani, Braşov, Brăila, Cluj, Constanţa, Galaţi, Iaşi, Timişoara, Ploieşti, Tîrgovişte, Chişinău.

Conform tradiţiei din toate ţările, fiecare număr al revistei este lansat în cadrul unei ceremonii. Astfel, în luna octombrie a acestui an, Centrul Cultural Român din Paris a organizat o întîlnire în cadrul căreia Antonin J. Liehm a prezentat numărul 34 al ediţiei pilot, iar B. Elvin nr. 3 din ediţia română, întîlnire încheiată cu proiecţia filmului "Reconstituirea", în regia lui Lucian Pintilie.

Ediţia română e publicată sub auspiciile Fundaţiei Culturale Române (preşedinte Augustin Buzura). Din colectivul redacţional fac parte: B. Elvin, Antonin J. Liehm – redactori şefi; Marin Sorescu, George Bălăiţă, Carmen Firan – consiliul redacţional; Roger Câmpeanu – secretar general de redacţie; Irina Horea – redactor; Sanda Gusti – prezentare grafică.

Dintre autorii români prezenţi în paginile primelor trei numere amintim doar cîţiva: Mircea Cărtărescu, Ov. S. Crohmălniceanu, Z. Ornea, Radu Cosaşu, Ileana Mălăncioiu, Norman Manea, George Bălăiţă, Augustin Buzura, Lena Constante, cărora li se alătură nume de prestigiu ale culturii contemporane: Miguel de Unamuno, Adam Michnik, James Joyce, Dubravka Ugrešić şi alţii.

IRINA ELIADE

Radu Tudoran – Evocare

În seara de 19 noiembrie m–a chemat la telefon un bun prieten, medic chirurg. M–a anunţat, foarte emoţionat, că dimineaţa, la spitalul Fundeni, murise Radu Tudoran.

A doua zi mi–au telefonat alte două persoane, care au ţinut să mă înştiinţeze că Radu Tudoran va fi incinerat sîmbătă la orele 11. Dăduse instrucţiuni precise... Să nu se trimită coroane, să nu se rostească nici o cuvîntare, să vină doar, cu o singură floare în mînă, cei pe care i–a preţuit....

M–am dus cu trei flori în mînă, una din partea mea, celelate din partea unor prieteni comuni care lipseau din Bucureşti.

În incinta crematoriului se aflau vreo treizeci de persoane. Două coroane erau puse de–a dreapta şi de–a stînga sicriului. Nimeni nu plîngea, nimeni nu vorbea, nici măcar în şoaptă.

N–a trecut mult şi poetul Ştefan Augustin Doinaş s–a apropiat de locul unde se afla mortul şi a zis: "Conform dorinţei lui Radu Tudoran, nu se va rosti nici un cuvînt la această despărţire".

Sicriul a început să coboare într–un scrîşnet de scripete şi zgomotul mi s–a părut tot atît de insuportabil ca uruitul bulgărilor de pămînt aruncaţi peste coşciugele celor înmormîntaţi după datină.

În cele cîteva minute cît am stat singură mi s–au derulat prin minte cîteva imagini, unele foarte vechi, altele recente.

Prima oară l–am văzut la înmormîntarea tînărului poet Constant Tonegaru, abia ieşit din închisoare. "N–a stat liniştit trei luni, cît durează o permisie militară" a spus Şerban Cioculescu. Eram o mînă de oameni şi doar o singură floare, o garoafă albă în mîna întepenită, căci cu o zi înainte se făcuse a nu ştiu a cîta stabilizare. Printre cei prezenţi, toţi cunoscuţi mie, se aflau şi doi tineri foarte frumoşi: Radu Tudoran şi soţia lui, fiica lui Vladimir Streinu. Tudoran... Mi–l imaginasem altfel...

Cîţiva ani mai tîrziu, l–am reîntîlnit la mare. Venise la Costineşti ca să–şi vadă nişte prieteni care stăteau în aceeaşi vilă cu noi.

Bărbatul meu era un om tăcut. Nu pomenise niciodată că zburase împreună cu Radu Tudoran în acele avioane numite "sicrie zburătoare", în anii premergători celui de al doilea război mondial.

L–am mai întîlnit pe Radu Tudoran. Filmul începe să se încîlcească. Nu–l văd prea limpede, dar îl aud vorbind, uneori prea sigur de el, în casa unor prieteni comuni... Îl revăd în grădina lui de la Snagov. Îmi aduc aminte de felul cum trecea prin holul "Casei Scriitorilor" de la Neptun. Saluta pe toată lumea, dar nu se oprea din drum. Nu venea la masa de prînz decît la ora patru, cînd cei vîrstnici îşi făceau siesta şi cei tineri se aflau la pescuit sau la plimbare. Nu cobora niciodată pe plaja din dreptul vilei...

Acum trei ani, într–o dimineaţă cînd marea era rea, l–am zărit coborînd pe plaja noastră. M–a salutat şi şi–a aşternut prosopul la cîţiva metri de locul unde stăteam eu. Peste cîteva minte mi–a pus o întrebare. Banală:

"Ce crezi tu despre mine?" "Cred că eşti un om egoist şi... înţelept". "E perfect adevărat. Te–ai întrebat vreodată de ce?"

Şi atunci am înţeles de ce.

Poate acum trei luni, cînd m–a chemat la telefon ca să–mi spună că vrea să–mi aducă un pachet trimis de unul din prietenii noştri comuni – se întorcea de la Paris, unde participase la un simpozion intitulat "Scriitorul şi marea" – şi să mai stăm de vorbă, ar fi aflat ce cred despre el. N–a venit. Mi–a telefonat a doua zi, spunîndu–mi că mi–a trimis pachetul, dar că, din cauza unor încurcături, trebuie să amînăm cu două săptămîni întrevederea.

"Peste o săptămînă plec la mare. Ne vedem acolo..." "Marea nu mai e de mine..."

Am tăcut, reamintindu–mi cuvintele pe care mi le spusese el cînd mă plîngeam de bărbatul meu, care după ce mă adusese cu maşina la mare ţinuse neapărat să se întoarcă la Bucureşti imediat după dejun...

"Lasă–l în pace! Ştie el ce face... Drept să spun, n–am văzut niciodată un om care să–şi dea atît de bine seama de ce este în stare şi de ce nu e!"

N–ai trăit degeaba, Radule! Nici tu, nici camaradul tău de zbor. El a lăsat în urmă cîteva frumoase amintiri în minţile şi sufletele studenţilor şi colaboratorilor săi... Tu... Ai lăsat imaginea unui om dîrz, uneori trufaş, alteori excesiv de modest, şi cîteva cărţi pe care le–au luat mulţi în mînă pentru a le citi şi, uneori, pentru a le reciti ca să poată învăţa care sînt căile ce duc spre acel punct numit de tine "Mai la Nord de noi înşine".

SALOANELE "LIVIU REBREANU"

În contextul supraabundenţei de puneri controlate în scenă a unor evenimente ce făceau viaţa de imagini şi nuanţe a anilor deceniului trecut greu suportabilă, ieşirea de sub control prin structurarea unor grupări vii care îşi permiteau înfăţişarea publică a unor coerente programe culturale şi teoretice a putut permite trăirea pentru puţin timp în confortul libertăţii. SALOANELE "LIVIU REBREANU" reuşiseră aceasta încă la începutul anilor optzeci. S-au pus în circulaţie publică sau limitată o seamă de prozatori importanţi ai ultimei generaţii, clarificînd raportul real cu tradiţia literaturii interbelice, punînd în discuţie publică opera şi relevanţa culturală a unor personalităţi (Mircea Eliade, Constantin Noica, Radu Petrescu), care atunci se aflau sub protecţia "ocrotitoare" a tăcerii. Începînd din 1986 a devenit posibil ca interesul activ al publicului să oblige la ieşirea din solitudine (ne gîndim aici la puţinele conferinţe publice ţinute de N. Steinhardt, la Bistriţa, cu ocazia "Saloanelor") prin expoziţiile care au fost organizate, precum şi prin instituţiile care au fost întemeiate şi inaugurate ("Muzeul de gravură contemporană" şi Casa Cărţii). Luînd distanţă faţă de instrumentalizările politico-sociale imediate, temele puse în discuţie în cadrul SALOANELOR "LIVIU REBREANU" îşi propun de fiecare dată să recupereze dimensiunea istorică reală şi să ofere modelul unor orientări şi opţiuni spirituale.

Mecanismul pus în funcţiune de aceste întîlniri, de dialogul autentic pe care îl presupune, trebuie, aşa cum a fost gîndit, să se împotrivească maşinii de uniformizare a oamenilor care vrea să facă din ei cetăţeni docili, soldaţi ai consumului ori şomeri astenici.

Iniţial, SALOANELE "LIVIU REBREANU" au fost organizate sub numele ZILELE "LIVIU REBREANU". Prima ediţie a avut loc în noiembrie 1983. Atunci, cenaclul ABECEDAR în colaborare cu revista "Vatra" (Tîrgu Mureş) au iniţiat şi concursul de proză scurtă care a înregistrat numai trei ediţii. Revista "Vatra" era recunoscută ca publicaţie "specializată" în proză, preocupată mai ales de proza generaţiilor '70 şi '80. Această orientare a revistei se datora, desigur, prozatorului Mihai Sin. Prin acţiunile de la Bistriţa se poate afirma că programul "Saloanelor" i-a cultivat pe prozatori (Gabriela Adameşteanu, Vasile Andru, Maria–Luiza Cristescu, Gheorghe Crăciun, Stelian Tănase, Alexandru Vlad, Alexandru George, Radu Mareş, Mircea Nedelciu, Mircea Horia Simionescu, Costache Olăreanu), i-a premiat (Bedros Horasangian, Ioan Lăcustă, Gheorghe Iova, Nicolae Iliescu, Vasile Gogea, Hanibal Stănciulescu, Ovidiu Moceanu, Virgil Raţiu, Ioan Hurubă, Ioan Groşan, Daniel Vighi – lista nu este exhaustivă), aşezîndu-i sub protecţia prestigiului lui Liviu Rebreanu. Încă de la ediţia întîi, acţiunile "Saloanelor" nu s-au preocupat numai de literatura timpului, ci şi de artele vizuale şi de muzică. Desprindem din programul de atunci: gală de filme, lansări de cărţi, "Întoarcerea" – spectacol al Teatrului nescris din comuna Şanţ, vizionarea documentarului realizat de Dimitrie Gusti în comuna Şanţ, peliculă revizionată în 1986 cu prilejul mesei rotunde "Dimitrie Gusti – cercetător al satului tradiţional românesc". Alte teme care au făcut obiectul "Saloanelor" de-a lungul anilor: "Romanul românesc al anului 1984", "Liviu Rebreanu – după un veac", "Romanul românesc după un veac", "Muzică şi poezie". După a treia ediţie, la concursul de proză scurtă organizatorii au renunţat. Deja prozatorii premiaţi editaseră cărţi, centenarul Rebreanu a fost sărbătorit cum se cuvenea şi, în plus, apăruseră în ţară alte concursuri similare, dar nu de anvergura celui de la Bistriţa. Avînd experienţa ediţiei a IV-a, 1986, ediţia a V-a capătă alt contur. "Feţele unui veac. Rebreanu şi contemporanii săi", "Rebreanu şi proza contemporană", "Romanul în faţa vieţii – document şi transfigurare" (un omagiu adus lui Radu Petrescu). Alături de prozatorii enumeraţi mai sus au fost prezenţi critici şi istorici literari, eseişti, poeţi: Cornel Moraru, Dan Arsenie, Ion Bogdan Lefter, Radu G. Ţeposu, Ion Simuţ, Al. Cistelecan, Stancu Ilin, Georgeta Ene, Andrei Nestorescu, Andrei Oişteanu, Eva Catrinescu, Nicolae Florescu, Mircea Muthu, Ion Vartic, Cornel Cotuţiu, Domniţa Petri, Alexandru Muşina, Ion Mureşan ş.a. În 1987 s-a reuşit organizarea unui documentar Mircea Eliade. Au participat: Sorin Vieru, Alexandru Paleologu, N. Steinhardt, Gabriel Liiceanu, Virgil Ciomoş, Anca Vasiliu, Oliv Mircea, Mihai Şora, Andrei Pleşu, Magda Cârneci, Andrei Cornea, Radu Bercea. Din 1988, în programul "Saloanelor" sînt incluse expoziţii de artă plastică. Prima a fost "Mobilul: fotografia". Iar în cadrul ediţiei a VII-a la Bistriţa am petrecut o zi de excepţie. Toate "referatele" (cum le numea N. Steinhardt) prezentate în cea de-a doua zi s-au constituit într-un omagiu adus lui Constantin Noica. Atunci, alături de personalităţile care au onorat ediţia din 1987, s-au adăugat: Liviana Dan, Andrei Marga, Constantin Flondor, Călin Dan, Horia Flămându, Marcel Lupşe, Ramona Novicov.

Ediţia a VIII-a însă, în toamna tîrzie a anului 1989, nu a mai putut fi organizată. "Saloanele" nu au mai avut loc, de aceea în 1990 organizatorii au programat două ediţii. Primăvara, sub semnul "Comunicare şi model cultural" şi expoziţia "Model cultural românesc", iar în noiembrie tematicile s-au extins mult: "Ce înseamnă Europa", "Istoria: ştiinţă şi conştiinţă" – documentar în memoria lui Nicolae Iorga. Printre alţii au conferenţiat Pompiliu Teodor şi Liviu Maior. A fost vernisată expoziţia "CARTE (ca obiect)", de asemenea expoziţia "Costumul urban transilvănean în secolele XVII-XIX".

Despre ediţia de anul acesta se vor da informaţii în numărul viitor.

OLIV MIRCEA
VIRGIL RAŢIU

LUMEA

GABRIELA ADAMEŞTEANU

JAPONIA ÎN 12 ZILE(III)

Modelul japonez este pentru japonezi

4. Salariul şi ridicarea în ierarhie cresc automat odată cu vîrsta, în această ţară cu reguli amănunţite şi respectate. Se circulă mult cu trenuri rapide şi în faţa gărilor aşteaptă sute (sau mii) de biciclete: e de bănuit că oamenii mai în vîrstă umblă mai degrabă cu propriile lor maşini (deşi mulţimea maşinilor congestionează, ca în toate marile metropole, circulaţia). Pe de altă parte, vîrsta pensionării este de 60 de ani. Dacă firma respectivă are posibilităţi să-şi ţină mai departe angajatul, el nu va mai fi însă, de la 60 de ani înainte, şef (uneori, la Hitachi, de pildă, chiar mai devreme, de la 56). Bineînţeles, pentru preşedinţii şi vicepreşedinţii firmelor nu există nici un prag de vîrstă. Cînd împlineşte 60 de ani, angajatul respectiv este sărbătorit, şi la despărţirea de instituţie i se înmînează un **bonus** special (echivalentul a 3-4 salarii anuale). Dacă nu se va angaja în altă parte, el va putea trăi cu această sumă pînă în momentul cînd îşi va primi pensia pentru care a cotizat toată viaţa (după 65 de ani). Bonus-ul poate fi investit, fie într-o firmă pe care şi-o va deschide singur proaspătul pensionar, fie într-o locuinţă (de obicei pentru copii). Există în Japonia oameni care după 60 de ani îşi continuă studiile, aşa cum au vrut o viaţă întreagă s-o facă, dar n-au avut vreme: ei dau concursuri de admitere şi urmează facultatea la televizor sau la radio – un fel de "fără frecvenţă", cu examene serioase însă.

E mai convenabil să-ţi faci vacanţa în Thailanda decît în Japonia

Vizităm o familie obişnuită: salariat al Ministerului de Externe japonez (International Hospitality), capul familiei a şi fost, în '77, pentru o zi, în România. Deşi vizita este aranjată, prin program, standing-ul, modul de viaţă pe care îl găsim aici, arată mai degrabă modest. Sîntem într-un cartier depărtat (într-un oraş cu 12 milioane de locuitori, distanţele aşa sînt: foarte mari, chiar dacă mijloacele de transport sînt rapide). Casa, de lemn, cu un nivel, aşa cum vom întîlni mai ales

ieşind din Tokyo, şi cu o grădină minusculă, adăposteşte de fapt două familii: tinerii, cu doi copii de şcoală, şi bătrînii pensionari. Ne descălţăm (ca şi în templo, ca şi în restaurantele tradiţionale) la intrare. Bem ceai, ronţăim saleuri specifice, mîncăm fructe, vorbim. E un living care dă, ca şi celelalte încăperi, aceeaşi impresie de economisire a spaţiului. Într-o parte, altarul strămoşilor – o mobilă specifică, cu cîteva flori şi fructe, ofrandă. Bătrînii dorm într-o cămăruţă mică şi rece (aparatele de încălzit vor regla temperatura), saltelele de dormit nu se văd, sînt rulate. Pe scara de lemn se urcă în camera părinţilor, a copiilor – aceleaşi spaţii mici, lucruri modeste, mica dezordine a vieţii. Tinerii au fost cîndva colegi de serviciu, ea a renunţat acum, se ocupă de casă, de copii (ceea ce tinerele familii nu-şi prea pot permite). Rezervată, poate chiar puţin timidă, doar la plecare mă întreabă dacă sînt scriitoare: scrie şi ea **hai-ku**-uri, le trimite din cînd în cînd la reviste. Soacra, fostă învăţătoare, e mai vorbăreaţă: mai lucrează şi acum, ca profesoară de muzică într-o grădiniţă de copii, deşi pensia ei, 3 milioane yeni anual (din care primăria îşi mai face reţineri), este echivalentul unui salariu mediu. Dacă soţul nu s-ar fi îmbolnăvit, mergeau la ţară să lucreze pămîntul, aşa cum el şi-a dorit. Oricum, la distanţă de Tokyo, mai au o casă şi o bucată de pămînt.

Ca toate metropolele, Tokyo este un oraş scump. În '55, cînd cei doi învăţători erau tineri, iar modelul japonez nu se parafase încă, deci viaţa era mult mai dură, ei şi-au construit această casă tipic japoneză, de lemn, rezistentă la cutremure (rezistenţi, dar altfel, construiţi pe principii de elasticitate, sînt şi zgîrie-norii; noi nu am avut şansa, din fericire, să îi probăm, cutremurul fusese cu o săptămînă înainte). În '55, cei doi învăţători nu aveau canalizare, nu aveau frigider etc., dar şi-au putut construi această casă de care beneficiază acum şi copiii; alta nu ar fi în stare să-şi facă singuri: că să-ţi faci acum o casă în Tokyo, la salariile obişnuite îţi trebuie două vieţi, adică două generaţii. Este şi acesta un motiv pentru care tinerii sînt tot mai puţin grăbiţi să-şi întemeieze familii. În schimb, ei îşi permit să aibă vacanţe, chiar de două săptămîni în şir! De obicei în străinătate (în Thailanda, de pildă, e mai ieftin decît în Japonia, nivelul de viaţă, şi deci preţurile, fiind mai mici). Ne-au privit cu mirare, în tăcere, cînd le-am spus că în România concediul este o lună: numai bătrîna învăţătoare a adăugat că ei nu-şi permiteau să aibă deloc concedii, nu doar ca să economisească banii, ci şi pentru că se simţeau jenaţi faţă de colegi s-o facă.

Oprirea construcţiilor, apartamente goale care nu-şi găsesc cumpărători, sînt, precum se ştie, semnul recesiunii. În Japonia, fuseseră în creştere multă vreme preţurile la terenuri: agenţiile imobiliare le-au cumpărat, au construit pe ele sedii pentru firme, pentru companii, iar acum încep să falimenteze. Recesiunea a făcut firmele mai econome: dacă au nevoie de sedii se depărtează nu numai de centrul Tokyo-ului, ci chiar de Tokyo. Firmele achiziţionează mai ieftin, iar în Tokyo clădirile noi stau goale, pentru că nimeni n-are interes să le cumpere.

Acelaşi partid de guvernămînt cîştigă tot timpul alegerile pentru că opoziţia este slabă

Semnele evidente ale recesiunii, dar şi modificările de mentalitate intervenite la noua generaţie (mult mai apropiată de modelele occidentale, în al căror stil de viaţă a fost crescută), au făcut ca în acest moment chiar, opinia publică să fie mai atentă ca de obicei faţă de un scandal de corupţie, urmat de lupte interne surde, în partidul de guvernămînt – Partidul Liberal Democrat. PLD s-a fondat acum 30 de ani din unirea mai multor partide cu orientări conservatoare şi a rămas încă şi acum alcătuit din facţiuni (clanuri) în care nu opiniile politice contează, ci factorii de putere. (Chiar un membru PLD, deputatul Hyosuke Kujiraoka, cunoscător al României şi membru al unei societăţi româno-japoneze, mi-a spus-o, fiind o opinie curentă.) PLD domină din 1955 scena politică japoneză. Cei ce-l ironizează numindu-l "partid unic" şi fac apropieri cu experienţa noastră comunistă trebuie să adauge imediat că el a condus Japonia spre spectaculoasa ei reuşită economică: o primă explicaţie pentru faptul că PLD cîştigă mereu în alegeri şi-şi numeşte primii-miniştri şi guvernele, succesiv: scandalurile de corupţie care izbucnesc ciclic nu-l clintesc de la putere. Tinerii sînt nemulţumiţi şi de presă, că nu face anchetele necesare, mai rapid şi mai profund. Desigur însă că PLD a fost ajutat să rămînă la putere nu doar de marile forţe economice pe care le reprezintă, ci şi de firea recunoscut conservatoare a japonezilor: ideea de schimbare îi sperie. Dar numai pe japonezi? Politicienii români debutanţi din opoziţie au descoperit şi ei, prea tîrziu însă, că ideea de "schimbare" e contraproductivă. În privinţa "modelului japonez" ar mai avea şi alte asemănări la care să mediteze: de pildă, la o opoziţie prea slabă ca să ia altceva decît nişte locuri în parlament şi care cu cît nu participă la putere, cu atît devine mai puţin aptă să guverneze.

Redacţia "22"

Gabriela Adameşteanu (redactor-şef) | Rodica Palade (redactor-şef adjunct) | Gabriel Andreescu (publicist comentator) | Andrei Cornea (publicist comentator) | Andreea Pora (şef secţie) | Oana Armeanu (redactor) | Mariana Dinu (secretar gen. de red.)

GRAFICA

Anton Burtea (şef serviciu tehnic) | Cornelia Nicolae (contabil) | Radu Dobândă (şef serv. corectură) | Manuela Gheorghiu (corectură) | Gina Marin (fotoreporter) | Didina Marc (procesare texte)

Maria Filip (procesare texte) | Mircea Ionescu (difuzare) | Ioan Condor (difuzare) | Mihnea Chiuia (difuzare) | Flori Sava (difuzare)

GRUPUL PENTRU DIALOG SOCIAL
Editor

Sîntem *Capricorni* cu ascendent în *Scorpioni*

Tiparul executat la TIPOREX srl
Tehnoredactare computerizată
Gabriel Murgăşanu

Responsabil de număr: Oana Armeanu Redacţia şi administraţia: Bucureşti, Calea Victoriei 120. Telefon 614.17.76, Fax. 614.15.25.

ISSN-1220-5761